

รายงานการวิเคราะห์

กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน

กรณีศึกษา : ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

จัดทำโดย นายไพรัตน์ จีรเสถียร

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2565

รายงานการวิเคราะห์

เรื่อง

กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน
กรณีศึกษา : ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

จัดทำโดย

นายไพรัตน์ จีระเสถียร

ตำแหน่งงาน นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

สังกัดสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2565

คำนำ

รายงานการวิเคราะห์ เรื่องกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไข ความยากจน กรณีศึกษา : ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ฉบับนี้เป็นการนำผลการทำงานบริการ วิชาการด้านทักษะอาชีพ ที่ใช้ในพื้นที่จริงโดยเป็นกิจกรรมนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ให้แก่ชาวบ้านใน พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี โดยมีการปฏิบัติการและศึกษาข้อมูล อย่างเป็นระบบ จากงานวิจัยนำมาสู่งานวิเคราะห์ถึงกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ซึ่งถือเป็นภารกิจหนึ่งของสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยภายในรายงาน การวิเคราะห์นี้ ประกอบด้วย 5 บท ได้แก่ 1 บทนำ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิเคราะห์/วิจัย ที่เกี่ยวข้อง 3 วิธีการ วิเคราะห์ 4 ผลการวิเคราะห์ และ 5 สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ จากงานวิเคราะห์ฉบับนี้ จะทำให้เห็น ถึงกระบวนการของการทำงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้ที่มิบทบาททำงานบริการ วิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้เป็นกรณีตัวอย่างต่อไป

ท้ายนี้ผู้วิเคราะห์ ขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ผู้บริหาร ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมโครงการที่ทาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ลงไปให้บริการวิชาการ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้สนใจสามารถนำงานวิเคราะห์นี้ไป ใช้ประโยชน์ในงานบริการวิชาการต่อไป

ไพรัตน์ จีระเสถียร
สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
สิงหาคม 2565

สารบัญ

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูป	จ
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 ขอบเขตของการวิเคราะห์	3
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิเคราะห์	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิเคราะห์/วิจัย ที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่ง	5
2.2 ความหมายการบริการวิชาการแก่สังคม	8
2.3 แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ	12
2.4 ทฤษฎีด้านกระบวนการ	14
2.5 ทฤษฎีระบบ	17
2.6 สถานการณ์ความยากจน ปี 2563	18
2.7 งานวิเคราะห์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
2.8 กรอบแนวคิดการวิเคราะห์	25
บทที่ 3 หลักเกณฑ์และวิธีการวิเคราะห์	26
3.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	26
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์	26

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	27
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	27
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์	28
บทที่ 5 สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	39
เอกสารอ้างอิง	42

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4-1 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของคนจนในพื้นที่ กลุ่มอาชีพเดิม และอาชีพใหม่	31
4-2 แสดง การวัดความรู้และทักษะ ก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนา จังหวัดปัตตานี	36
4-3 แสดงระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพ และการปรับตัวเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้	37

สารบัญรูป

รูปภาพ	หน้า
ที่ 2-1 โครงสร้างการแบ่งหน่วยงานภายในส่วนงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.2563	7
ที่ 2-2 แสดงกระบวนการดำเนินงาน โดยใช้วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) : PDCA (Plan-Do-Check-Act)	11
ที่ 2-3 โครงสร้างของ PDCA	15
ที่ 2-4 ขั้นตอนการดำเนินงานของ PDCA Six Sigma และ KM เทียบกับ PDCA	16
ที่ 2-5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4	17
ที่ 2-6 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ตั้งแต่ ปี 2531 – 2563	19
ที่ 2-7 สัดส่วนคนจนจำแนกเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ปี 2531 – 2563	20
ที่ 2-8 สัดส่วนคนจนที่เข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลประเภทต่าง ๆ ปี 2558-2563	22
ที่ 2-9 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงบริการพื้นฐานฯ	23

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานการวิเคราะห์ เรื่องกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน กรณีศึกษา : ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาละ จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และเพื่อวิเคราะห์กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาละ จังหวัดปัตตานี ตามภารกิจหลักของสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ ตลอดจน เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน นำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้ พบว่า งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นการนำองค์ความรู้ ทักษะด้านอาชีพ มาถ่ายทอดให้กับชุมชน โดยคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน โดยการศึกษาข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวบรวมและนำมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพผ่านกิจกรรม ซึ่งมีกระบวนการการพัฒนาทักษะอาชีพที่เป็นระบบ และส่วนของกระบวนการของงานบริการพบว่ากระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาละ จังหวัดปัตตานี ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาบริบทของพื้นที่และหน่วยงาน (2) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่จำเป็นและนำไปสู่การออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพร่วมกัน (3) ดำเนินงานตามแผนบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงาน ภาคีเครือข่าย (4) ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนดังกล่าวถือเป็นกระบวนการการพัฒนาทักษะอาชีพที่เป็นระบบ มีความครบถ้วนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการวางแผน ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน นำไปสู่การพัฒนาการบริการวิชาการ ตามแนวคิด วงจรเดมมิง (Deming Cycle) : PDCA และผลของการวิเคราะห์ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และนำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้ดังนี้ (1) ผู้ปฏิบัติงานควรวางแผนการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับขอบเขตงาน ความรับผิดชอบหลักของหน่วยงาน (2) ในขั้นตอนการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติการหรือให้บริการ ควรสร้างบรรยากาศการยอมรับในชุมชน เพื่อการปฏิบัติที่ราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (3) ผู้ให้บริการควรมีการเตรียมพร้อมในด้านการสื่อสารในภาษาถิ่น หรือการใช้ความพยายามในการสื่อสารเพื่อให้ผู้รับบริการไม่เกิดความอึดอัดใจ (4) ผู้ให้บริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ จำเป็นต้องมีเทคนิคในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะอาชีพ (5) ควรคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐาน (6) ผู้ให้บริการควรมีการส่งเสริมการจัดการกลุ่มให้กับผู้รับบริการ เพื่อให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาสมาชิกกันเองได้ และ (7) ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐ/เอกชน ภาคประชาชนและภาควิชาการ เป็นกลไกการขับเคลื่อนงานที่สำคัญใน ทุกๆ ด้านของชุมชน (8) ด้านการประสานงาน ควรให้ความสำคัญของการประสานงาน ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทหรือองค์กรที่ทำงานบริการวิชาการจะต้องประเมินและนำมาประกอบการวางแผนแนวทางการทำงานตลอดจนจะต้องอาศัยความร่วมมือ มือกับเครือข่ายในชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่วนของบุคลากรที่จะทำงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพในพื้นที่ชุมชน ควรเรียนรู้และสะสมประสบการณ์เช่นเดียวกัน

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีพันธกิจหลัก 3 ด้าน คือ สร้างความเป็นผู้นำทางวิชาการและนวัตกรรม โดยมีการวิจัยเป็นฐานเพื่อการพัฒนาภาคใต้และประเทศ เชื่อมโยงสู่สังคมและเครือข่าย สร้างบัณฑิตที่มีสมรรถนะทางวิชาการและวิชาชีพ ชื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่ปัญญา จิตสาธารณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถประยุกต์ความรู้บนพื้นฐานประสบการณ์จากการปฏิบัติ และพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นสังคมบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ผู้ใฝ่รู้ได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้ได้อย่างหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ

ภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์อย่างหนึ่ง คือการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านการบริการวิชาการ ดังนี้ เป็นมหาวิทยาลัยที่ให้บริการวิชาการบนฐานงานนวัตกรรม เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์และยกระดับคุณภาพชีวิต อีกทั้งได้กำหนดเป้าหมายในด้านบริการวิชาการที่จะเป็นมหาวิทยาลัยที่เอื้ออาทรต่อการพัฒนาชุมชน เป็นที่พึ่งของชุมชนโดยการสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็งความยั่งยืน ผ่านกระบวนการเรียนการสอน การบริการวิชาการและการวิจัยโดยการสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยได้ดำเนินงานและพัฒนการให้บริการวิชาการแก่สังคมอย่างต่อเนื่อง โดยมีพันธกิจด้านบริการวิชาการ ของมหาวิทยาลัย “เป็นการให้บริการวิชาการบนฐานงานนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำในภาคใต้ ” เพื่อมุ่งเน้นการให้บริการทางวิชาการตามสาขาวิชาต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยมีการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมีรูปแบบการให้บริการทางวิชาการในหลากหลายรูปแบบ ในสามประเภทของลักษณะการให้บริการ ได้แก่ การให้บริการทางวิชาการแบบให้เปล่ามีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ยากไร้และด้อยโอกาส การให้บริการทางวิชาการแบบไม่เน้นกำไรสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ที่มีงบประมาณจำกัด และการให้บริการวิชาการเชิงธุรกิจสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังซื้อ หรือ งบประมาณสนับสนุนสูงทั้งภาครัฐและเอกชน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีระเบียบว่าด้วยการให้บริการทางวิชาการ พ.ศ. 2551 การให้บริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยได้แบ่งกลุ่มการให้บริการ ออกเป็น 7 กลุ่ม ด้วยกัน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ ทดสอบ ตรวจสอบและตรวจซ่อม การให้บริการเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ (2) การให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพที่นอกเหนือจากหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) การจัดฝึกอบรม สัมมนา ประชุม ปฏิบัติการ (4) การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ ออกแบบและประเมิน (5) การให้คำปรึกษาและคำแนะนำ (6) การให้บริการข้อมูลการแปล และ (7) การให้บริการวิชาการอื่น ๆ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2551)

โดยมีแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2561 - 2565 เป็นการวางยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์หลัก 4 ด้าน ซึ่งได้กำหนดให้ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ สร้างความเป็นผู้นำทางวิชาการ ให้มีเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับงานบริการวิชาการทั้ง 2 เป้าประสงค์ ได้แก่ 1) นำผลงานวิจัย นวัตกรรม และบริการวิชาการ สู่อการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ และเพื่อพัฒนาประเทศ 2) มีนโยบายสาธารณะเพื่อขับเคลื่อนสู่ชุมชน เพื่อเป็นกลไกในการ

ดำเนินงานบริการวิชาการตามยุทธศาสตร์ให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการให้บริการของแต่ละหน่วยงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จะมีความแตกต่างกันออกไป จะขึ้นอยู่กับภารกิจของแต่ละหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งกำกับอยู่ภายใต้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีหน้าที่และภารกิจหลักในการบริการวิชาการตามความต้องการของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ตลอดจนสังคมและชุมชน

สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ เป็นหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีภารกิจและบทบาทให้เป็นผู้นำ ชี้นำ เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ภาคใต้ (สามจังหวัดชายแดนใต้ และสี่อำเภอในจังหวัดสงขลา) โดยบูรณาการความรู้ งานวิจัยและนวัตกรรมผ่านเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่มีภาระหน้าที่ในการบริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม ถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยกับชุมชน อีกทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยกระดับชุมชนเข้มแข็ง ผ่านเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผ่านฝ่ายพัฒนานวัตกรรมบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งเป็นหนึ่งในฝ่ายงานของสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ ที่มีภารกิจในการพัฒนานวัตกรรมบริการวิชาการโดยตรง ได้แก่ หลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ การนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากงานวิจัย นวัตกรรมของมหาวิทยาลัยถ่ายทอดสู่ชุมชน สังคม สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางในชุมชน ดำเนินการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งการดำเนินงานบริการวิชาการ ด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นหนึ่งในการรูปแบบการให้บริการตามกลุ่มที่ 7 คือ (7) การให้บริการวิชาการอื่น ๆ ตามระเบียบมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ว่าด้วยการให้บริการทางวิชาการ พ.ศ. 2551 ซึ่งการดำเนินงานมีความสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันกับภารกิจของฝ่ายงานฯ และเป็นแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพในการแก้ไขความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรณีตัวอย่างนำร่องการแก้ไขปัญหาความยากจน ภายใต้งานวิจัย ได้มีการกำหนดพื้นที่เพื่อดำเนินการ โดยการนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้ด้านงานวิจัย มาถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ชุมชน อีกทั้งยังมีการสอดประสานการทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เริ่มทำงานแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ นั่นคือ ตำบลบ้านกลาง ด้วยเพราะ ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี อยู่ในกลุ่มรายชื่อหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ของจังหวัดปัตตานี ในฐานะข้อมูลของ จปฐ. และ กชช 2 ค และเมื่อสำรวจ บริบทของพื้นที่ตำบลบ้านกลาง มีพื้นที่ที่ติดกับทะเล และมีพื้นที่ที่ไม่ติดทะเล เมื่อพิจารณาครัวเรือนกับเกณฑ์ดังกล่าว ในฐานะข้อมูล พบว่า พื้นที่ที่ไม่ติดทะเล หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 90 ครัวเรือน คณะผู้วิจัยจึงเลือกศึกษากรณีตัวอย่างนำร่องเฉพาะกรณี ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งดำเนินการหลักโดยฝ่ายพัฒนานวัตกรรมบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี และนำงานที่ปฏิบัติการมาวิเคราะห์ หาสาระสำคัญของสาเหตุที่เป็นปัญหา โดยใช้แนวคิดทางทฤษฎี ประสบการณ์ของคนในชุมชน โดยมีกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเด็น ดังนี้

1. ศึกษาบริบทของพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐ
2. วิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่จำเป็นและนำไปสู่การออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพพร้อมกัน

3. ดำเนินงานตามแผนการบริหารร่วมกับหน่วยงานและภาคีเครือข่าย
4. ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่บ้านกลาง อำเภอบ้านนาเระ จังหวัดปัตตานี ในแต่ละขั้นตอนและกิจกรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำโครงการ ฯ ให้ประสบความสำเร็จ ตามแผนการดำเนินงาน ดังนั้น ควรมีการศึกษางานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ และวิเคราะห์กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชน ตลอดจนเป็นแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขความยากจนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์

- 1.2.1 เพื่อวิเคราะห์งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
- 1.2.2 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเระ จังหวัดปัตตานี ตามภารกิจหลักของสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ
- 1.2.2 เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน นำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ได้ถึงการปฏิบัติงานของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
- 1.3.2 นำกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเระ จังหวัดปัตตานี มาใช้ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามภารกิจหลักของสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ
- 1.3.3 นำแนวทางมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนา แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน ให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน

1.4 ขอบเขตของการวิเคราะห์

ขอบเขตของการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้เขียนได้แบ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็น 2 ด้าน ได้แก่

ด้านเนื้อหา : วิเคราะห์เกี่ยวกับงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน พื้นที่บ้านกลาง อำเภอบ้านนาเระ จังหวัดปัตตานี โดยนำแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงและอธิบายเพิ่ม

ด้านผู้ให้ข้อมูล : ชุมชนผู้รับบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะจากสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ ม.อ.ปัตตานี คือ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเระ จังหวัดปัตตานี

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์งาน หมายถึง กระบวนการพิจารณา แยกแยะประเมิผลและจัดข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน ได้แก่ หน้าที่ ความรับผิดชอบ อย่างเป็นระบบ

การบริการวิชาการ หมายถึง การนำองค์ความรู้ของหน่วยงานนั้น ๆ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะจนนำไปสู่กระบวนการเผยแพร่ ถ่ายทอดสู่ชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการ หรือ กิจกรรม คำนี้ถึงความต้องการของชุมชน และเป็นประโยชน์กับชุมชนที่แท้จริง

การพัฒนาทักษะอาชีพ หมายถึง กระบวนการในการฝึกทักษะอาชีพในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มคนในอาชีพนั้น ๆ ซึ่งได้แก่การประเมินความรู้และทักษะอาชีพของบุคคลในอาชีพนั้น ๆ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการส่งเสริมอาชีพ วางแผน และฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาและก้าวหน้าในงานของตนเอง

กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนงานเสร็จตามแผนงานที่วางไว้ โดยกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ความยากจน ประกอบไปด้วย (1) ศึกษาบริบทของพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐ (2) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่จำเป็นและนำไปสู่การออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพพร้อมกัน (3) ดำเนินงานตามแผนบริหารการร่วมกับหน่วยงานและภาคีเครือข่าย และ(4) ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ภารกิจ หมายถึง บทบาท หน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติตามที่องค์กรกำหนดไว้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้

สถานการณ์ความยากจน หมายถึง ฐานะเศรษฐกิจทางบุคคลที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐาน ปี 2563 คริวเรือนมีความสามารถในการหารายได้ลดลง ซึ่งพื้นที่ตำบลบ้านกลางอยู่ในกลุ่มรายชื่อหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ของจังหวัดปัตตานี ในฐานมูลของ จปฐ. และ กชช 2ค เป็นชุมชนหนึ่งที่ประสบปัญหาความยากจนที่เกิดจากการขาดรายได้ รายได้ไม่เพียงพอ พื้นที่อยู่ในภัยพิบัติ (น้ำท่วม) และปัญหาสถานการณ์โควิด - 19

เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงกลุ่มคน หรือ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่สมัครใจที่จะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ หมายถึง ผลงานที่แสดงการแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างมีระบบ มีการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งการศึกษางานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ได้ทำการแยกองค์ประกอบของกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ทำการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบต่าง ๆ และหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในองค์ประกอบต่าง ๆ ของกระบวนการฯ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนต่อหน่วยงาน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิเคราะห์/วิจัย ที่เกี่ยวข้อง

รายงานวิเคราะห์ เรื่อง กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนพื้นที่ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ในครั้งนี้ ผู้วิเคราะห์ได้ทำการศึกษาข้อมูลรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิเคราะห์/งานวิจัยที่เกี่ยวกับงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร อินเตอร์เน็ต รายงานการวิเคราะห์ /วิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่ง

ผู้วิเคราะห์มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าฝ่ายพัฒนานวัตกรรมบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี มีหน้าที่และรับผิดชอบในการกำหนดแนวทางการทำงานที่เหมาะสมกับสถานการณ์ วิเคราะห์และวางแผนการทำงาน กำกับดูแล ควบคุม ติดตามงาน ให้คำปรึกษา และคำแนะนำการพัฒนางานด้านต่างๆ และสนับสนุนการทำงานของบุคลากรในฝ่ายๆ ให้สามารถขับเคลื่อนงานกิจกรรม โครงการได้บรรลุผลตามเป้าหมาย พร้อมทั้งประสานงานหน่วยงาน และเครือข่ายต่างๆ ในการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนการทำงานขององค์กรและฝ่ายๆ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กร

ปฏิบัติงานในฐานะผู้ปฏิบัติงาน รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับงานบริการวิชาการ โดยทำการศึกษา รวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประสานงานการนำองค์ความรู้ ความชำนาญ งานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยี ทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย สู่การให้บริการทางวิชาการตามความต้องการของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนสังคมและชุมชน นอกจากนี้ยังปฏิบัติงานในการเป็นวิทยากร การให้คำปรึกษาทางวิชาการ แก่กลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ และการเป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงานต่างๆ ทีมวิจัยของมหาวิทยาลัย ตลอดจนปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

2.1.1 ด้านการปฏิบัติการ

1) การปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายๆ ทำหน้าที่ในกำหนดแนวทางการทำงาน การวิเคราะห์วางแผนการทำงาน กำกับดูแล ควบคุม ติดตามงาน และให้คำปรึกษาการทำงานในฝ่ายๆ ตลอดจนพิจารณาถ่วงถ่วงหนังสือเขียนหนังสือ และบันทึกเสนอต่อผู้บริหาร

2) ปฏิบัติงานในการศึกษาและพัฒนาการจัดทำโครงการ เสนอโครงการ และการบริหารโครงการบริการวิชาการต่างๆ ให้บรรลุตามแผนงานและวัตถุประสงค์

3) ประสานความร่วมมือกับคณะ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ตลอดจนองค์กรเครือข่ายต่างๆ เพื่อทำความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน

4) ดำเนินการให้บริการวิชาการรูปแบบต่างๆ โดยการนำองค์ความรู้ งานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยี ให้แก่หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตามความต้องการ หรือการให้บริการวิชาการอื่น ๆ ตามที่มีการร้องขอจากผู้รับบริการ

5) ปฏิบัติงานการเป็นวิทยากร การให้คำปรึกษาทางวิชาการ ด้านทักษะอาชีพ ด้านการบริหารจัดการ และอื่นๆ แก่หน่วยงาน กลุ่มองค์กร และชุมชน

6) ปฏิบัติงานในการเป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงานต่างๆ ที่มิวิจัย ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

7) การมีส่วนร่วมบริหารองค์กร ในการประชุม วางแผน เสนอแนะ แก้ปัญหา และการขับเคลื่อนนโยบายองค์กร และการปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2.1.2 ด้านการวางแผน

ร่วมกำหนดนโยบายและแผนงานของหน่วยงานที่สังกัด วางแผนหรือร่วมวางแผนการทำงานตามแผนงานหรือโครงการของหน่วยงาน แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

2.1.3 ด้านการประสานงาน

1) ประสานการทำงานร่วมกัน ของทีมงานภายในฝ่ายๆ และบุคลากรภายในองค์กร โดยมีบทบาทในการให้ข้อคิด ความเห็น และคำแนะนำเบื้องต้นแก่ทีมงาน หรือบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) ประสานงานความร่วมมือกับคณะ และหน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ในการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย นำองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยสู่การให้บริการวิชาการแก่หน่วยงาน สังคม และชุมชน

3) ประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรระหว่างประเทศองค์กรอิสระ และองค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ตลอดจนเป็นแหล่งสนับสนุนงบประมาณ โครงการให้กับองค์กร

2.1.4 ด้านการบริการ

1) ให้บริการทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ ตามความต้องการของผู้รับบริการ ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก และติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของงานบริการ

2) ให้คำปรึกษา แนะนำ สอนงาน ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชา นักศึกษา รวมทั้งแนะนำแนวทางแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

แผนผังโครงสร้างการแบ่งส่วนงาน

1. โครงสร้างการแบ่งหน่วยงานภายในส่วนงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.2563

ภาพที่ 2-1 โครงสร้างการแบ่งหน่วยงานภายในส่วนงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.2563

2.2 ความหมายการบริการวิชาการแก่สังคม

บริการวิชาการ หมายถึง การให้บริการวิชาการด้านวิชาชีพแก่สังคมและชุมชน รัฐวิสาหกิจหรือ เอกชน อันก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการแก่สังคม โดยอาศัยความรู้และความสามารถทางวิชาการ ตลอดจนการสร้างหรือเสริมประเสริมประสบการณ์ในการประยุกต์วิชาการให้เหมาะสมกับสังคมไทย และการ เรียนการสอนใน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก การบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง การยึดชุมชนเป็นหลัก ประชาชนต้องร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน พึ่งตนเอง และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการร่วมมือของประชาชน สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของ ชาวบ้าน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมหาวิทยาลัยสามารถเข้าไป สนับสนุนให้ตรงกับความต้องการ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป (คู่มืองานบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, 2555)

การบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง การที่สถาบันการศึกษาเป็นที่พึ่งของชุมชนหรือเป็นแหล่งอ้างอิงทาง วิชาการ หรือทำหน้าที่ใดๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาขึ้นของชุมชนในด้านวิชาการหรือทำหน้าที่ใดๆ ที่มีผลต่อการพัฒนา ชุมชนในด้านวิชาการหรือการพัฒนาความรู้ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ตามศักยภาพ (สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยเนชั่น, 2562)

การบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง แผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม ที่ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ เป็นผู้ดำเนินงานสนับสนุนและส่งเสริมคณะวิชาเป็นที่พึ่งทางวิชาการที่เหมาะสมแก่สังคมชุมชนท้องถิ่นและ ประเทศชาติและได้ใช้องค์ความรู้พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและสังคมใน การให้บริการวิชาการแก่ชุมชนเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง (ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยพายัพ, 2558)

กล่าวโดยสรุป คือ การบริการวิชาการแก่สังคม ถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการนำองค์ความรู้ ของหน่วยงาน มหาวิทยาลัยนั้น ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ จนนำไปสู่กระบวนการเผยแพร่ ถ่ายทอดสู่ชุมชน สังคม ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการ หรือ กิจกรรม โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนและสังคมเป็นสำคัญ

2.2.1 ลักษณะและขอบเขตของการบริการวิชาการแก่สังคม

ตามระเบียบมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ว่าด้วยการให้บริการทางวิชาการ พ.ศ. 2551 การให้บริการ วิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยได้แบ่งกลุ่มการให้บริการ ออกเป็น 7 กลุ่ม ด้วยกัน ได้แก่

- 1) การวิเคราะห์ทดสอบ ตรวจสอบและตรวจสอบ การให้บริการเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ
- 2) การให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพ ที่นอกเหนือจากหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) การจัดฝึกอบรม สัมมนา ประชุมปฏิบัติการ
- 4) การศึกษา สสำรวจ วิเคราะห์ ออกแบบและประเมิน
- 5) การให้คำปรึกษาและคำแนะนำ

- 6) การให้บริการข้อมูลการแปล
- 7) การให้บริการวิชาการอื่น ๆ

ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยพายัพ (2558) ได้กำหนดลักษณะโครงการ/กิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคม ดังนี้

- 1) เป็นโครงการที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน และการวิจัย ในเรื่องของแต่ละหน่วยงานมีศักยภาพ ความถนัด และเชี่ยวชาญของบุคลากรและทรัพยากร หรือได้รับการร้องขอจากชุมชน
- 2) การจัดทำโครงการ/กิจกรรม ต้องศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายก่อน เพื่อให้การดำเนินงานโครงการบริการวิชาการ สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง
- 3) กลุ่มเป้าหมายการให้บริการวิชาการ คือ ผู้รับบริการของมหาวิทยาลัย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน โรงเรียน สถาบันการศึกษาอื่นๆ ศิษย์เก่า ตลาดแรงงาน ชุมชน และประชาชนในพื้นที่รับบริการของมหาวิทยาลัย หรือพื้นที่อื่นๆ ที่มีการร้องขอ เป็นต้น
- 4) สถานที่หรือการให้บริการตามโครงการ/กิจกรรม อาจจัดขึ้นในมหาวิทยาลัย หรือในพื้นที่ภายนอกมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2563) ได้กำหนด ลักษณะของโครงการ/กิจกรรมการบริการทางวิชาการแก่สังคมแบบให้เปล่า

- 1) โครงการ/กิจกรรมที่ขอใช้งบประมาณจากเงินงบประมาณแผ่นดิน สำหรับให้บริการวิชาการแก่สังคมในด้านต่าง ๆ ตามพันธกิจของคณะ/หน่วยงาน ที่ไปให้บริการวิชาการ
- 2) กลุ่มเป้าหมายหลักซึ่งเป็นผู้รับบริการทางวิชาการ จะต้องเป็นบุคคลภายนอกองค์กร หรือหน่วยงาน ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคน้ำโขง เช่น ประเทศจีน พม่า สปป.ลาว เวียดนาม
- 3) มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีนโยบายที่จะเน้นการบริการทางวิชาการแบบบูรณาการ เพื่อให้ได้ผลการพัฒนาที่ชัดเจน และอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ไกลจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น มากนักในเบื้องต้นนี้ ศูนย์บริการวิชาการจึงเสนอให้พิจารณาจัดทำโครงการบริการทางวิชาการ โดยเน้นพื้นที่ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 12 ชุมชน
- 4) สถานที่จัดโครงการอาจจัดขึ้นในมหาวิทยาลัย หรือพื้นที่ซึ่งเป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

5) ในการจัดทำโครงการบริการทางวิชาการ ควรมีการศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ก่อน เพื่อให้โครงการต่างๆ สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาของชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยในแต่ละมหาวิทยาลัย ได้แบ่งกลุ่มงานการให้บริการวิชาการภายใต้ระเบียบต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยนั้นๆ โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ซึ่งการดำเนินงานตามกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ตรงกับกลุ่มที่ 7 การให้บริการวิชาการอื่น ๆ ตามระเบียบมหาวิทยาลัยกำหนดไว้

2.2.2 ระบบกลไก และกระบวนการบริการวิชาการแก่สังคม

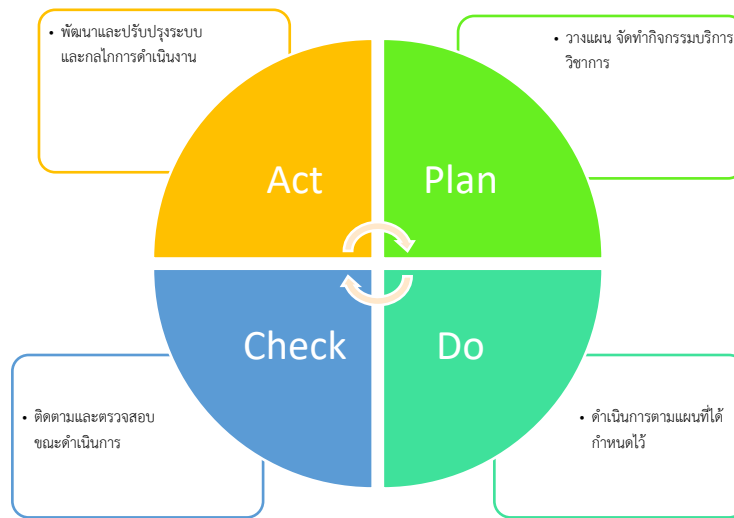
สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2561) ได้กำหนดกระบวนการในการบริการ วิชาการ หลักสูตรเร่งด่วน/โครงการพิเศษ และหลักสูตรให้เปล่า ไว้ดังนี้

1. ถ้าเป็นหลักสูตรเร่งด่วน/โครงการพิเศษ ให้ทำในลักษณะเช่นเดียวกับหลักสูตร In-house
2. ถ้ามีกลุ่มเป้าหมายให้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ทำประชาสัมพันธ์ดำเนินการรับสมัคร เหมือน Public
3. ประสานงานการเตรียมการกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ศึกษา Term of Reference เกี่ยวกับเงื่อนไขการรายงานผล และการติดตามผล (ถ้ามี) ของหลักสูตร เร่งด่วน/โครงการพิเศษ
5. สรุปประเมินผลการฝึกอบรม เสนอผู้บริหารเพื่อโปรดทราบ
6. สรุปประเมินแจ้งหน่วยงานเจ้าของโครงการ/ผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณในหลักสูตร เร่งด่วน/โครงการพิเศษ
7. สรุปการทำงานจัดเก็บใน แฟ้ม In-house และทำตารางสรุปโครงการและเรียงเรียงลำดับเอกสาร ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงเสร็จสิ้นกระบวนการทำงาน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ (2563) อธิบายว่า กลไกการบริการทางวิชาการ แก่สังคมเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันจึงกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการบริการทาง วิชาการอย่างเป็นระบบ และมีการจัดโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนระบบดังกล่าว การให้บริการทางวิชาการต้องมีความเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย และสามารถบูรณาการงาน บริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอน และการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม การบริการทางวิชาการแก่สังคม ควรเป็นโครงการที่มุ่งเสริมสร้าง การพัฒนา เผยแพร่ความรู้ ทักษะเชิงวิชาการหรือวิชาชีพแก่ชุมชน ท้องถิ่น หรือ สังคม และต้องดำเนินการให้ครบถ้วนอย่างเป็นขั้นเป็นตอนมีการวางแผน ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน เพื่อนำไปสู่ การปรับปรุงคุณภาพของการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) : PDCA (Plan-Do-Check-Act) มีขั้นตอนดังนี้

- 1) การวางแผน (Plan) วางแผนการให้บริการวิชาการ กำหนดโครงการ กลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัด ที่สามารถวัดผลความสำเร็จของโครงการได้ โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และผลการสำรวจความต้องการของชุมชนเป็นหลัก
- 2) การดำเนินงานตามแผน (Do) ปฏิบัติการตามแผนการให้บริการวิชาการตามโครงการและ กิจกรรมที่ได้กำหนดไว้
- 3) การตรวจสอบและประเมิน (Check) เป็นการทบทวนการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ โดย ผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการจะต้องวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานของตนเองในแต่ละช่วงการดำเนินงาน และ เปรียบเทียบผลการดำเนินงานรายตัวชี้วัดและเกณฑ์ตัดสิน เพื่อตัดสินว่า การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ หรือไม่ เพราะเหตุใด

4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุง (Act) เมื่อผ่านขั้นตอนการตรวจสอบและประเมินแล้ว ต้องนำผลการประเมินมาปรับปรุงโดยส่งข้อมูลย้อนกลับไปสู่ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในหน่วยงาน ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ถึงผลการดำเนินงานของตนเองว่าเป็นอย่างไร และควรปรับปรุง ต่อไปอย่างไรจึงจะเพิ่มประสิทธิภาพสูงสุด

ภาพที่ 2-2 แสดงกระบวนการดำเนินงาน โดยใช้วงจรเดมมิง (Deming Cycle) : PDCA (Plan-Do-Check-Act)
ที่มา : งานวิชาการและวิจัย คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี, 2563

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก (2555) ได้มีการกำหนดแนวทาง ขั้นตอน และหลักเกณฑ์การให้บริการวิชาการที่สัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เอกลักษณ์ และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่วางไว้ ดังนี้

1) มีการสำรวจความต้องการของชุมชน หรือภาครัฐ หรือภาคเอกชน หรือหน่วยงานวิชาชีพ เพื่อประกอบการกำหนดทิศทาง และเพื่อประกอบการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ทิศทางและการจัดทำแผนการบริการทางวิชาการตามจุดเน้นและความเชี่ยวชาญของสถาบัน

2) มีความร่วมมือด้านบริการวิชาการเพื่อการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือภาคเอกชน หรือภาครัฐ หรือหน่วยงานวิชาชีพ สถาบันมีการเชิญหรือเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมจากชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพที่จะให้บริการมารวมมือรวมพลัง (Collaboration) ในลักษณะของการสร้างเครือข่าย (Networking) ระหว่างบุคคลหรือหน่วยงานในรูปแบบต่างๆ เช่น ความร่วมมือกับสถานประกอบการในการนำผลการวิจัยไปเป็นส่วนหนึ่งของการปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือไปใช้พัฒนาบุคลากรของสถานประกอบการหรือส่วนการผลิต มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้คำปรึกษาแนะนำและจัดให้มีช่องทางในการสื่อสารทำความเข้าใจร่วมกันในภาคอุตสาหกรรมหรือริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใหม่ๆ ในชุมชน

3) มีการประเมินประโยชน์หรือผลกระทบของการให้บริการทางวิชาการต่อสังคมว่า สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการประเมินผลที่เกิดกับนักศึกษา อาจารย์และบุคลากรผู้ให้บริการ ทั้งในด้านการนำความรู้ความเชี่ยวชาญ ไปใช้ประโยชน์ การสื่อสาร การชี้แจงแนะนำให้ผู้รับบริการและประชาชน

4) มีการนำผลการประเมิน ไปพัฒนาระบบและกลไก หรือกิจกรรมการให้บริการทางวิชาการมีการนำผลการประเมิน การให้บริการทางวิชาการไปพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของการให้บริการ โดยระบบและกลไกการให้บริการ ประกอบด้วยรูปแบบการให้บริการ ขอบเขตการให้บริการค่าใช้จ่ายระยะเวลาในการให้บริการ สัญญาการบริการ ซึ่งรวมทั้งการควบคุมและการกำกับคุณภาพของการให้บริการ โดยจัดให้มีระบบให้ข้อมูลที่ชัดเจน มีความเป็นธรรมโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

5) มีการพัฒนาความรู้ที่ได้จากการให้บริการทางวิชาการและถ่ายทอดความรู้สู่บุคลากรภายในสถาบัน และเผยแพร่สู่สาธารณชน สถาบันมีการพัฒนาความรู้ที่ได้จากการให้บริการทางวิชาการ ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่บุคลากรภายในสถาบัน ซึ่งรวมทั้งผู้เรียนด้วย จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดและเผยแพร่ประสบการณ์ในการให้บริการผ่านทางสื่อการเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลการบริการวิชาการเผยแพร่สู่สาธารณะชนในการให้บริการทางวิชาการในลักษณะห่วงโซ่ คุณภาพที่สนองความต้องการและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานวิชาชีพสังคมได้อย่างมีคุณภาพตามศักยภาพและความพร้อมตามจุดเน้นของสถาบัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการของงานบริการวิชาการแก่สังคม เป็นการวางแนวทาง ขั้นตอน และหลักเกณฑ์การให้บริการวิชาการที่เป็นระบบ จัดโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนระบบ อีกทั้งยังต้องสัมพันธ์กับพันธกิจ เอกลักษณ์ ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ในการดำเนินโครงการต้องมุ่งเสริมสร้าง การพัฒนา เผยแพร่ความรู้ ทักษะเชิงวิชาการหรือวิชาชีพแก่ชุมชน ท้องถิ่น หรือสังคม อีกทั้งการให้บริการทางวิชาการต้องมีความเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย และสามารถบูรณาการงานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียน การสอนและการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ

เพ็ญญา กุลนภาดล และคณะ (2559) ได้สรุปทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของทิดแมนและโอฮารา (Tiedeman and O, Hara ,s Theory of Career Development) David V. Tiedeman and Robert P. O ,Hara ได้สร้างทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ ขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอิริคสัน (Erikson ,s Theory of Personality Development) เป็นพื้นฐาน นอกจากนี้ทิดแมนและโอฮารายังได้แนวความคิดจากกินซ์เบิร์ก และซูเปอร์มาสร้างทฤษฎีจึงทำให้ ทฤษฎีของเขาเป็นทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพที่เน้นทั้งด้านการตัดสินใจเลือกอาชีพและการปรับตัวในอาชีพ ของบุคคลที่ติแมนและโอฮารา เห็นว่าพัฒนาการด้านอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องสร้างเอกลักษณ์ด้านอาชีพ เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับงานเขาได้อธิบายว่าประสบการณ์ใหม่ ๆ ทำให้บุคคลสร้างเอกลักษณ์ด้านอาชีพขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างเอกลักษณ์ในการทำงานของตนเอง เพื่อให้ตนเองสามารถอยู่ในสังคมได้จากการสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นปรากฏการณ์ทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยาพัฒนาการด้านอาชีพที่เน้น

การตัดสินใจเลือกอาชีพและการปรับตัวในอาชีพประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ หลายขั้น ซึ่งบางครั้งอาจจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าตลอดชีวิตของบุคคลเมื่อบุคคลต้องเปลี่ยนงานใหม่อยู่เสมอ ทฤษฎีของทีตแมนและโอฮาราแบ่งออกเป็นระยะใหญ่ ๆ ได้ 2 ระยะคือ

1. ระยะเตรียมเลือกอาชีพ (Period of Anticipation or Preoccupation) ในระยะนี้แบ่ง ออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ได้ 4 ขั้นคือ

1.1 ขั้นสำรวจ (Exploration Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะทำการสำรวจข้อมูลต่าง ๆ และประเมินตนเองในด้านความสนใจความสามารถความถนัดประสบการณ์ลักษณะสาขาวิชาและลักษณะอาชีพต่างๆ ตลอดจนการประเมินความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพ

1.2 ขั้นการก่อตัวของความคิด (Crystallization Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะนำเอาข้อมูลในขั้นสำรวจมาพิจารณารวมกับค่านิยมและเป้าหมายในชีวิตของตนเองประเภทของอาชีพและทางเลือกอื่นๆ ความคิดจะเริ่มชัดเจนขึ้น

1.3 ขั้นการทดลองเลือกอาชีพ (Choice Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะทดลองตัดสินใจเลือก อาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพครั้งนี้จะเป็นการตัดสินใจชั่วคราวหรือถาวรนั้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่บุคคลได้ทราบใน ขั้นการสำรวจ และขั้นการก่อตัวของความคิด

1.4 ขั้นการพิจารณารายละเอียด (Clarification Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อขจัดความสงสัยและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดและชัดเจนเพียงพอเพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพที่แน่นอน

2. ระยะการประกอบอาชีพและการปรับตัว (Period of Implementation and Adjustment) ในระยะนี้บุคคลพร้อมและเริ่มประกอบอาชีพที่ได้เลือกสรรมาแล้ว ระยะการประกอบอาชีพและการปรับตัวแบ่ง ออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ได้ 3 ขั้นคือ

2.1 ขั้นเข้าสู่การศึกษาหรืออาชีพ (Induction Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะเข้าศึกษาในสาขา วิชาชีพ เพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพหรือเริ่มประกอบอาชีพที่ได้เลือกไว้แล้ว โดยทั่วไปบุคคลจะยอมรับและปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

2.2 ขั้นการปรับปรุง (Reformation Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะได้รับการยอมรับใน สภาพแวดล้อมทางการศึกษาหรืออาชีพที่ได้เลือกแล้ว บุคคลจะพยายามประนีประนอมกันระหว่างเป้าหมายของตนเองกับของคนกลุ่มใหญ่ และในที่สุดเขาก็จะคล้อยตามกลุ่ม

2.3 ขั้นความมั่นคง (Integration Stage) ในขั้นนี้บุคคลมีความมั่นคง และมีความสำเร็จในการศึกษาหรือการประกอบอาชีพและเห็นว่าอาชีพนั้นเหมาะสมกับตนเอง เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจกับอาชีพที่เขาเลือกเขาอาจจะเริ่มกระบวนการเลือกอาชีพใหม่อีกโดยใช้ข้อมูลจากกระบวนการเลือกครั้งแรกเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกอาชีพครั้งต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาการด้านอาชีพที่เน้นทั้งด้านการตัดสินใจเลือกอาชีพและการปรับตัวในอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องสร้างเอกลักษณ์ด้านอาชีพ เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับงานเขาได้อธิบายว่าประสบการณ์ใหม่ ๆ เป็นการสร้างเอกลักษณ์ในการทำงานของตนเองเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่ในสังคมได้การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง

การวัดทักษะด้านอาชีพและการดำรงชีพ ทักษะด้านอาชีพเป็นการวัดความสนใจด้านอาชีพก่อนซึ่งความสนใจ (Interest) เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาตัวหนึ่งที่มีความสำคัญต่อบุคคล ซึ่งมีผลต่อการปรับตัวทาง

การศึกษาและอาชีพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดจนการกระทำอื่นในชีวิตประจำวัน ความสนใจเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้สิ่งเร้าและเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้านั้นอย่างต่อเนื่อง เกิดการตอบสนองอย่างเต็มใจและเกิดความพึงพอใจ ดังนั้นการเร้าให้จิตใจตอบสนองจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสนใจและความสนใจจะมีมากหรือน้อยคงอยู่นานเพียงใด ขึ้นอยู่กับสถานะของจิตใจหรือความรู้สึก นอกจากนี้ความสนใจยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งในด้านการเรียนหรือการทำงาน ความสนใจเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่การที่จะระบุงไปว่าบุคคลหนึ่ง ๆ มีความสนใจในสิ่งใดนั้นต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบเสียก่อน การวัดทักษะด้านอาชีพในงานวิจัยนี้จะเริ่มต้นจากการวัดความสนใจในอาชีพ ได้แก่ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่าสิ่งอื่น ๆ ซึ่งจะกระตุ้นให้บุคคลทำกิจกรรมหรือแสวงหาความรู้ในสิ่งใด ๆ ที่เขาชอบหรือพอใจอย่างตั้งใจและพากเพียรที่จะกระทำกิจกรรมนั้นอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งความสนใจอาจมิได้ชั่วคราวหรือคงอยู่ถาวรก็ได้ขึ้นอยู่กับความอยากรู้อยากเห็นและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

วิธีการวัดความสนใจด้านอาชีพ 4 ประการดังนี้

1. สังเกตความเป็นไปของแต่ละบุคคล
2. พิจารณาความสนใจต่างๆที่แต่ละบุคคลแสดงออกมา
3. ศึกษากิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นกระทำ
4. ใช้แบบสำรวจความสนใจ (Interest Inventory) วัดโดยตรง

สรุปได้ว่า การวัดความสนใจด้านอาชีพก่อน ซึ่งความสนใจ (Interest) มีความสำคัญต่อบุคคล ซึ่งมีผลต่อการปรับตัวทางการศึกษาและอาชีพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดจนการกระทำอื่นในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ตอบสนองอย่างเต็มใจและเกิดความพึงพอใจ การเร้าให้จิตใจตอบสนองจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสนใจและความสนใจจะมีมากหรือน้อยคงอยู่นานเพียงใด ขึ้นอยู่กับสถานะของจิตใจหรือความรู้สึก อีกทั้งความสนใจยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งในด้านการเรียนหรือการทำงาน การวัดทักษะด้านอาชีพโดยจะเริ่มต้นจากการวัดความสนใจในอาชีพ ได้แก่ ความรู้สึกของ บุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่าสิ่งอื่น ๆ ซึ่งจะกระตุ้นให้บุคคลทำกิจกรรมหรือแสวงหาความรู้ในสิ่งใด ๆ ที่เขาชอบหรือพอใจอย่างตั้งใจและพากเพียรที่จะกระทำกิจกรรมนั้นอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งความสนใจอาจมิได้ชั่วคราวหรือคงอยู่ถาวรก็ได้ขึ้นอยู่กับความอยากรู้อยากเห็นและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

2.4 ทฤษฎีด้านกระบวนการ

การให้บริการวิชาการแก่สังคม มีขั้นตอนในการดำเนินงานที่ที่มีความครอบคลุม เพื่อให้เกิดผลสำเร็จของการบริการวิชาการ ที่ตรงต่อความต้องการ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ของชุมชน ทั้งนี้การดำเนินการ ต้องทำให้ครบถ้วนอย่างเป็นขั้นเป็นตอนตามหลักแนวคิด และทฤษฎี ดังนี้

สุธาสิณี โพธิ์จันทร์ (2558) ได้ให้ความหมายคำว่า PDCA เป็นแนวคิดหนึ่งที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงแค่การวางแผน แต่แนวคิดนี้เน้นให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แนวคิด PDCA ได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกโดย Walter Shewhart ซึ่งถือเป็นผู้บุกเบิกการใช้สถิติสำหรับ

วงการอุตสาหกรรม และต่อมาวงจร PDCA ได้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มากขึ้น เมื่อปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพ อย่าง W.Edwards Deming ได้นำมาเผยแพร่ ให้เป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการ วงจรนี้จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า “Deming Cycle” มาถึงวันนี้คงไม่มีใครบอกว่าไม่รู้จักวงจร PDCA หรือ Deming Cycle โดยเฉพาะในแวดวงของการทำงาน มักจะมีการนำ PDCA เข้ามาประยุกต์ใช้ทั้งการทำงานประจำ และการปรับปรุงงาน

โครงสร้างของ PDCA ประกอบด้วย

- 1) Plan คือ การวางแผน
- 2) DO คือ การปฏิบัติตามแผน
- 3) Check คือ การตรวจสอบ
- 4) Act คือ การปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม หรือ การจัดทำมาตรฐานใหม่ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการยกระดับคุณภาพ

ภาพที่ 2-3 โครงสร้างของ PDCA

ที่มา : สุธาสนี โพธิ์จันทร์., 2558

การดำเนินงานตามวงจร PDCA หมุนครบรอบ ก็จะเป็นแรงส่งสำหรับการดำเนินงานในรอบต่อไป และก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงใน ภาพที่ 2-3

จากหลักการของวงจร PDCA หากพิจารณาเทียบกับหลายๆ เครื่องมือ หรือเทคนิคการปรับปรุงงานต่างๆ ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น เครื่องมือด้านคุณภาพอย่าง QCC เครื่องมือที่ต้องใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นสูง อย่าง Six Sigma หรือแม้แต่เครื่องมือที่เน้นเรื่องของการจัดการความรู้ อย่าง KM พบว่าล้วนมีพื้นฐานของแนวคิด PDCA ทั้งสิ้น ดังแสดงในภาพที่ 2-3

QCC		Six Sigma		KM	
QC Story		DMAIC		KM Process	
P	- กำหนดหัวข้อปัญหา - สืบหาสาเหตุปัจจุบัน และตั้งเป้าหมาย - วางแผนดำเนินงาน - วิเคราะห์สาเหตุ และกำหนดแนวทางแก้ไข	P	Define - ระบุหัวข้อในการดำเนินงาน Measure - วัดสภาพปัจจุบันของกระบวนการ Analyze - วิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยหลักการทางสถิติ เพื่อหาตัวแปรที่เป็นสาเหตุของปัญหา	P	- บ่งชี้ความรู้
D	- ลงมือปฏิบัติการแก้ไข	D	Improve - ปรับปรุง หรือออกแบบกระบวนการใหม่ เพื่อควบคุมตัวแปร ที่เป็นสาเหตุของปัญหา	D	- สร้างและแสวงหาความรู้ - จัดความรู้ให้เป็นระบบ
C	- ติดตามผลการแก้ไข	C	- ออกแบบระบบควบคุมกระบวนการ เพื่อให้มั่นใจว่า ตัวแปรที่เป็นสาเหตุหลักของปัญหาได้ถูกควบคุม หรือกำจัดออก ทำให้ปัญหาที่ได้รับการแก้ไขแล้วไม่กลับมาเกิดซ้ำได้อีก	C	- ประมวลและกลั่นกรองความรู้ - เข้าถึงความรู้
A	- ทำให้เป็นมาตรฐาน	A		A	- แบ่งปันแลกเปลี่ยน และเรียนรู้

ภาพที่ 2-4 ขั้นตอนการดำเนินงานของ PDCA Six Sigma และ KM เทียบกับ PDCA
ที่มา : สุธาสิณี โพธิ์จันทร์., 2558

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็รื่องมือพื้นฐาน หรือเครื่องมือระดับสูง ที่มีเป้าหมายมุ่งเน้นให้เกิดการยกระดับ คุณภาพ ปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด ล้วนจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินงานอย่างครบถ้วน ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการตรวจสอบ และการทำให้เป็นมาตรฐานทั้งสิ้น เหตุผลก็เพราะจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบถูกต้องทิศทาง และหากพบปัญหา หรืออุปสรรคระหว่างทาง ก็จะมีตัวได้ก่อน สามารถปรับแก้และหาทางรับมือได้ทัน เพื่อให้สามารถ บรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการและเป็นพื้นฐานที่ดีของการต่อยอดการปรับปรุง

การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนดจะเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการในการดำเนินกิจกรรมโครงการ หรือการปฏิบัติงาน ทฤษฎี PDCA จะถูกนำมาใช้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบและครบถ้วน โดยมีการวางแผน กาปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จากกระบวนการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี เป็นไปตามแนวคิด PDCA คือ โดยการศึกษาและวิเคราะห์ทุน 5 ด้านของคนจนในพื้นที่และปัญหา ความต้องการ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงาน จากนั้นดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ โดยแบ่งระยะของงานพัฒนาการเรียนรู้ทักษะอาชีพออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว มีการตรวจสอบติดตามและประเมินผลในระยะสั้นเพื่อให้สามารถปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดคือการดำเนินงานอย่างครบถ้วนตามแนวคิดของวงจร PDCA ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่บ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี

2.5 ทฤษฎีระบบ

มณีรัตน์ สุวรรณวิธี (2556) กล่าวว่า ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้ผู้บริหารสามารถที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมดตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาองค์การ ในลักษณะระบบนั้นจะก่อให้เกิดการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาขององค์การทั้งระบบ

3.2.1 ส่วนต่าง ๆ ของระบบ อยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้ การเคลื่อนไหวหรือแสดงออกของส่วนต่าง ๆ จะมีปฏิริยากระทบต่อกันเสมอ โดยที่ในระบบหนึ่งๆ จะประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) และภายในระบบย่อยก็จะประกอบไปด้วย ระบบย่อยเล็กลงไปอีก หากมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ ส่วนหนึ่ง ส่วนใดของระบบจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (Chain of Effects)

3.2.2 ระบบประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

(1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ทรัพยากรต่างๆ ที่ต้องใช้ในกระบวนการบริหาร นั่นคือทรัพยากร มนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางการเงิน และข้อมูลที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

(2) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่างๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

(3) ปัจจัยนำออก (Outputs) ได้แก่ สินค้า บริการ กำไร ขาดทุน และผลที่คาดหวังอื่น ๆ เช่น ศักยภาพของพนักงานที่พัฒนาขึ้น เป็นต้น

(4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมขององค์การ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้

ภาพที่ 2-5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4

ที่มา : มณีรัตน์ สุวรรณวิธี., 2556

(วนิดา ฉัตรวิราคม 2554), อ้างถึงใน เสมอมาศ ล้อมจำเริญ 2558) กล่าวถึงทฤษฎีระบบว่า เป็นทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันส่วนย่อยของระบบมีความสัมพันธ์กับส่วนใหญ่ของระบบ มีพื้นฐานความซับซ้อน ซึ่งแตกต่างจากวิธีคิดแบบเส้นตรงที่พิจารณาว่า ผลเกิดขึ้นจากเหตุใดเหตุหนึ่งเพียงเท่านั้น

(Schoech 2004 : 1-5), อ้างถึงใน เสมอมาศ ล้อมจำเริญ 2558) ได้ให้ความหมายของคำว่า ระบบ หมายถึง เป็นองค์ประกอบที่ปฏิสัมพันธ์ลักษณะของระบบคือ มีลักษณะที่สามารถทำให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานได้ เนื่องจากระบบเป็นไปตามกฎพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็ระบบโซลาร์เซลล์ ระบบทางชีววิทยา ระบบภูมิคุ้มกันภายในร่างกาย หรือ แม้แต่ระบบภายในองค์กร องค์ประกอบภายในระบบมีความเชื่อมโยงเครือข่าย ภายในระบบอาจจะ มีระบบย่อยประกอบกันอยู่ได้ ระบบทุกระบบประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (input) 2) กระบวนการ (Process) และ 3) ผลผลิต (output) ซึ่งการระบุและศึกษาความเชื่อมโยงของทั้งสามองค์ประกอบจะช่วยให้สามารถเข้าใจและเรียนรู้การทำงานของระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของระบบได้ โดยเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของทุกระบบคือ การอยู่รอด นอกเหนือไปจากนี้ Schoech (2004) ยังได้วิเคราะห์ถึง องค์ประกอบภายในระบบองค์การด้านการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และเกณฑ์ ซึ่งรวมถึงผลสะท้อนกลับ ซึ่งจะเป็แนวทางควบคุมและปรับปรุงแต่ละองค์ประกอบภายในระบบให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

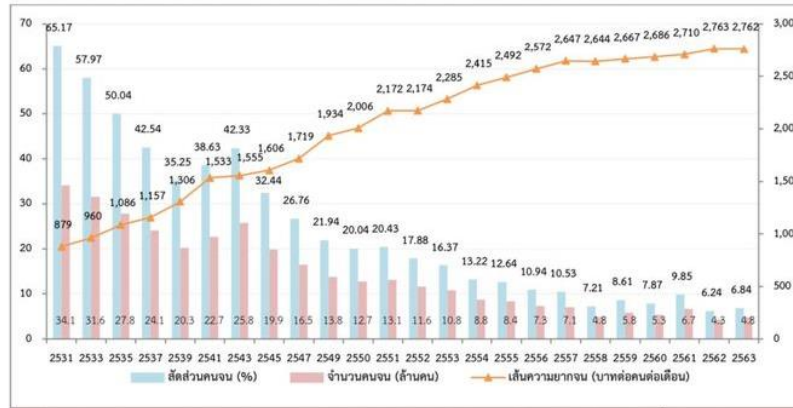
จากทฤษฎีระบบนั้น จึงนำมาสู่การดำเนินงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน ซึ่งปัจจัยนำเข้าที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนงานคือ แบ่งออกเป็ 3 ส่วน คือ 1) บุคคล ได้แก่ ผู้ปฏิบัติการ กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย (คนจน) ปัญหาและความต้องการของกลุ่มคนจนในพื้นที่ ในด้านอาชีพ ซึ่งแบ่งออกเป็อาชีพเก่า และอาชีพใหม่ นำไปสู่วกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไข ปัญหาความยากจน ใช้กระบวนการแปรสภาพเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าไปเป็ผลผลิต อาทิเช่น แนวทางการพัฒนา ทักษะอาชีพ 6 อาชีพ โดยแบ่งตามกลุ่มการพัฒนาทักษะอาชีพออกเป็ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพัฒนาทักษะอาชีพ การเกษตร ได้แก่ อาชีพปลูกผัก อาชีพทำนา-พื้นที่พุนาร้าง อาชีพเลี้ยงนกกระทา และอาชีพเลี้ยงปลาสดดอนนา 2) กลุ่มพัฒนาทักษะอาชีพการทำอาหาร-ขนมพื้นบ้าน 3) กลุ่มพัฒนาทักษะด้านฝีมือ ได้แก่ อาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งในขณะเดียวกันกลไกในระบบก็จะขึ้นกับการนำข้อมูลย้อนกลับ ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม โครงการฯ และผลการดำเนินการในแต่ละตัวชี้วัด ไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ และปรับปรุงปัจจัยนำเข้าเพื่อผลลัพธ์ในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

2.6 สถานการณ์ความยากจน ปี 2563

2.5.1 ภาพรวมสถานการณ์

ในปี 2563 มีคนจนจำนวน 4.8 ล้านคน เพิ่มจาก 4.3 ล้านคนในปีก่อนหน้า ซึ่งเป็นผลมาจาก การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยเศรษฐกิจไทยในปี 2563 หดตัวลงร้อยละ 6.1 เมื่อเทียบกับการขยายตัวร้อยละ 2.3 ของปีก่อนหน้า รวมถึงส่งผลกระทบต่อการทำงานในวงกว้าง โดยในปี 2563 มีจำนวนผู้ว่างงาน จำนวน 6.51 แสนคน คิดเป็อัตราการว่างงานร้อยละ 1.69 เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ที่มีผู้ว่างงานจำนวน 3.73 แสนคน หรือคิดเป็ อัตราการว่างงานที่ร้อยละ 0.98 ภาพรวมครัวเรือนทั้งประเทศมีความเปราะบางเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ปี 2563 ครัวเรือนมีความสามารถในการหารายได้ลดลงหนี้สินครัวเรือนปรับตัวสูงขึ้นมาก และเงินออมในกลุ่มผู้มีรายได้

น้อยมีแนวโน้มลดลง สำหรับครัวเรือนยากจนเพิ่มขึ้นจากปี 2562 ที่มีจำนวนครัวเรือนยากจนประมาณ 1.31 ล้านครัวเรือน

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ภาพที่ 2-6 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ตั้งแต่ ปี 2531 – 2563
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

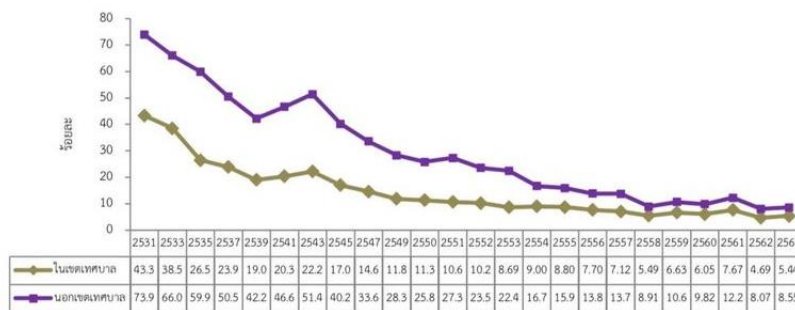
2.6.2 ความยากจนตามระดับความรุนแรง

ความยากจนตามระดับความรุนแรง พบว่า ในปี 2563 คนยากจนมาก (มีระดับรายจ่าย เพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20) ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนที่มีปัญหาความยากจนในด้านตัวเงินที่รุนแรง มีจำนวนทั้งสิ้น 1.61 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.31 ของประชากรทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากจำนวน 1.28 ล้านคน หรือร้อยละ 1.84 ของประชากรทั้งประเทศในปี 2562 ขณะที่คนยากจน หรือคนยากจนที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคใกล้เคียงกับเส้นความยากจน มีจำนวน 3.14 ล้าน คน (ร้อยละ 4.52 ของประชากรทั้งประเทศ) เพิ่มขึ้นจาก 3.05 ล้านคน (ร้อยละ 4.4 ของประชากรทั้งประเทศ) ในปี 2562 สำหรับคนเกือบจน หรือกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่คนยากจน แต่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูง กว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20 สะท้อนให้เห็นว่าผลกระทบของโควิด-19 ทำให้คนยากจนที่มีปัญหาความยากจนอยู่แล้วมีปัญหารุนแรงขึ้น ความรุนแรงของปัญหาความยากจน (Severity of poverty) เป็นการวัดที่พิจารณาให้ความสำคัญกับกลุ่มคนจนที่มีปัญหาความยากจนรุนแรงหรือมีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากๆ เพื่อบ่งชี้ภาวะการกระจายรายจ่ายในกลุ่มคนจนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนโดยทำการถ่วงน้ำหนักมากให้กับค่าที่ต่ำกว่าเส้นความยากจนมาก ตัวชี้วัดนี้ จะช่วยตรวจสอบติดตามความก้าวหน้าของสถานการณ์ของความยากจนที่สุด ซึ่งแม้จะมีจำนวนน้อย แต่เป็นกลุ่มที่จะหลุดพ้นจากความยากจนได้ยากที่สุด

2.6.3 การพิจารณาความยากจนรายพื้นที่ หรือสัดส่วนคนจน นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนสูงกว่าในเขตเทศบาล

พบว่า สัดส่วนคนจนนอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนสูงกว่าในเขตเทศบาล โดยนอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 8.55 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.07 ในปี 2562 ขณะที่ ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 5.44 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.69 ในปี 2562 โดยสาเหตุของความยากจนในพื้นที่นอกเขตเทศบาลมีลักษณะของปัญหาเช่นเดียวกับความยากจนในระดับภูมิภาค ซึ่งโครงสร้างอาชีพที่คนนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และเป็นลูกจ้าง ทำให้รายได้มีความไม่แน่นอน และขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง อาทิ ราคาผลผลิต ภัยธรรมชาติ และสภาพอากาศ รวมทั้งยังขาดการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคที่มีคุณภาพ ทั้งสถานพยาบาล การศึกษา และอื่น ๆ ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลเป็นหลัก

เมื่อพิจารณาปัญหาความยากจนในภาคใต้ พบว่า มีปัญหารุนแรงขึ้นจากพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) รวมถึงเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด 10 อันดับแรกในปี 2563 อีกทั้งจังหวัดปัตตานีติดอันดับ 10 จังหวัด ที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด หรือมีความยากจนหนาแน่นสูงที่สุดในช่วงปี 2543-2563

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ภาพ

ที่ 2-7 สัดส่วนคนจนจำแนกเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ปี 2531 – 2563

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

2.6.4 ลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจน และคนยากจน คนจนมีอัตราการพึ่งพิงสูงขึ้น คือ ้วยแรงงานในครัวเรือนยากจนจะต้องรับภาระในการดูแลกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ ความยากจนในกลุ่มเปราะบาง (กลุ่มผู้ที่มีความพิการทั้งความพิการทางสมองและพิการทางร่างกาย) ความลำบากในด้านความเป็นอยู่ ทำให้ต้องการความช่วยเหลือพิเศษมากกว่าคนยากจนทั่วไป

เมื่อพิจารณาขนาดของครัวเรือน พบว่า สัดส่วนคนจนในทุกขนาดครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2562 โดยครัวเรือนขนาดใหญ่มีสมาชิกมากกว่า 7 คนจะมีปัญหาความยากจนมากกว่าครัวเรือนที่มีขนาดเล็กมีสมาชิก 2-3 คน สำหรับครัวเรือนแหว่งกลาง (ผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับเด็ก มีสัดส่วนคนจน กล่าวคือ ประมาณ 1 ใน 5 ของ

ครัวเรือนแห่งกลาง จะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีความยากจน เนื่องจากการอยู่อาศัยดังกล่าวขาดวัยแรงงานที่เป็นแหล่งรายได้สำคัญของครัวเรือน

2.6.5 สภาพเศรษฐกิจของคนจน

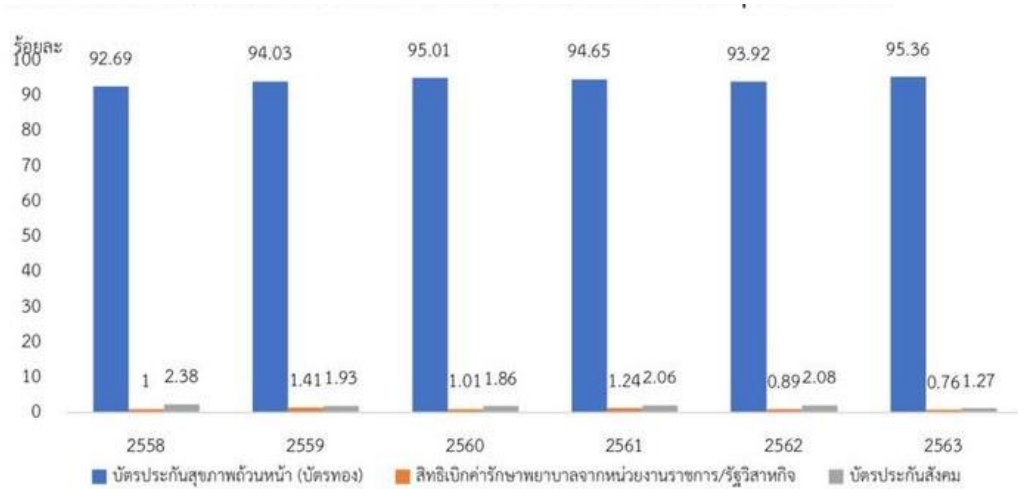
เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายของครัวเรือนยากจนในปี 2563 พบว่า ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายรวมทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 9,183 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้สินเฉลี่ย 1,275 บาทต่อเดือน รวมเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมด 10,458 บาทต่อเดือน เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ที่มีรายจ่ายรวม 9,679 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค 8,382 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน และค่าใช้จ่ายเพื่อการชำระหนี้ 1,297 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน พบว่าหนี้สินส่วนใหญ่เป็นการจ่ายชำระจากการกู้ยืมเพื่อทำการเกษตรร้อยละ 42 รองลงมาเป็นการกู้ยืมเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือนร้อยละ 40 สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรยากจนของประเทศไทยต้องกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ นอกจากนี้ หนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคยังสะท้อนให้เห็นว่าคนจนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค จึงต้องกู้ยืมเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือนในสัดส่วนที่สูง และหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชำระหนี้ของครัวเรือนได้ และที่สำคัญคนจนในสาขาเกษตรกรรมยังคงเป็นสาขาอาชีพที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดต่อเนืองยาวนานและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

2.6.6 คนจนกับการศึกษา

คนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ในปี 2563 พบว่าในกลุ่มระดับการศึกษาต่ำ จะมีสัดส่วนคนจนสูงขึ้นเมื่อเทียบกับการศึกษาสูง โดยประชากรที่ไม่เคยเรียนหนังสือเลย มีสัดส่วนคนจนที่ร้อยละ 16.38 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 11.62 และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 9.35 ในขณะที่ในกลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าอุดมศึกษา มีสัดส่วนคนจนต่ำกว่าร้อยละ 1 ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้สนับสนุนแนวคิดว่า การส่งเสริมให้คนจนเข้าถึงโอกาสด้านการศึกษา เป็นแนวทางสำคัญในการขจัดความยากจนของประเทศ เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยด้านการศึกษาแต่ละประเภทเฉพาะในกลุ่มเด็กยากจนพบว่า แม้จะมีนโยบายในการจัดการศึกษาฟรีจนถึงระดับมัธยมปลาย แต่ยังคงมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เกี่ยวกับด้านการศึกษาอยู่จำนวนมาก เด็กยากจนที่เรียนในระดับประถมศึกษา มีค่าใช้จ่ายรวม 4,744 บาท มัธยมต้น 6,014 บาท มัธยมศึกษาตอนปลาย 7,607 บาท โดยเป็นสัดส่วนค่าจ่ายด้านการเดินทางไปเรียนสูงที่สุดกว่าร้อยละ 40 ขึ้นไปของรายจ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ค่าเล่าเรียน ค่าเครื่องแบบ และค่าอุปกรณ์การเรียน สะท้อนว่ากลุ่มครัวเรือนยากจนที่มีเด็กจำเป็นต้องรับภาระด้านการเดินทางสูงที่สุด จากการที่ครัวเรือนยากจนจำนวนมากอยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล

สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นไป พบว่าสัดส่วนคนจนที่เข้าถึงระดับอุดมศึกษามีน้อย เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเรียนค่อนข้างสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 15,015 บาท ค่าเล่าเรียนคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 62.48 ของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าค่าเล่าเรียนหรือค่าเทอมที่สูงมากขึ้นในระดับอุดมศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญที่กีดกันการเข้าถึงระบบการศึกษาขั้นสูงของครัวเรือนยากจนได้ ดังนั้น การเข้าถึงการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนจนเป็นไปได้ยาก

2.6.7 การเข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลของคนยากจน เมื่อพิจารณาสัดส่วนคนจนที่มีสิทธิ์ในการเบิกค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาล ไม่ว่าจะด้วยสิทธิ์อะไรก็ตาม ในปี 2563 มีสัดส่วนที่ได้ รับสิทธิ์ครอบคลุมถึงร้อยละ 97.70 โดยประเภทของสิทธิ์ที่คนยากจนเข้าถึงได้มากที่สุดคือ สิทธิ์บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) มีสัดส่วนคนยากจนที่เข้าถึงได้มากถึงร้อยละ 95.36 จากจำนวนคนจนทั้งหมด ในขณะที่การเข้าถึงสิทธิ์ค่ารักษาพยาบาลประเภทอื่น ๆ ได้แก่ สิทธิ์เบิกค่ารักษาพยาบาลจากหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ ประกันสังคม ประกันสุขภาพเอกชน หรือสวัสดิการจากนายจ้าง พบว่ามีสัดส่วนคนยากจนที่เข้าถึงสิทธิ์ดังกล่าวได้น้อยมาก โดยเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 2 ซึ่งแม้ว่าคนจนจะสามารถเข้าถึงสิทธิ์บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ได้ครอบคลุม แต่อาจจะได้รับความคุ้มครอง จำนวนการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล และคุณภาพของการรักษาที่ไม่เท่าเทียมกับสิทธิ์สวัสดิการการรักษาพยาบาลประเภทอื่น ๆ ได้

ภาพที่ 2-8 สัดส่วนคนจนที่เข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลประเภทต่าง ๆ ปี 2558-2563

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

2.6.8 คุณภาพชีวิตของคนจน

ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัยและที่ดินเป็นของตนเอง โดยในปี 2563 จำนวน 1.19 ล้านครัวเรือน มีที่อยู่อาศัยและที่ดินเป็นของตนเอง รองลงมาคือเช่าที่อยู่อาศัยจำนวน 7.5 หมื่นครัวเรือน และเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยบนพื้นที่สาธารณะอีกจำนวน 4.6 หมื่นครัวเรือน นอกจากนี้ ยังพบว่ายังมีครัวเรือนยากจน อยู่อาศัยโดยไม่ได้เป็นเจ้าของหรือไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง อีกจำนวน 4.6 หมื่นครัวเรือน

ครัวเรือนยากจนเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดเพิ่มขึ้น โดยในปี 2563 ครัวเรือนยากจนเข้าถึงน้ำดื่มสะอาด (น้ำจากขวด น้ำประปาภายในบ้าน น้ำที่ผ่านกระบวนการต้มหรือกรอง) อยู่ที่ร้อยละ 75.35 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 72.29 ในปี 2562 และ 69.85 ในปี 2561 ยังมีครัวเรือนยากจนอีกร้อยละ 24.65 ที่ยังเข้าไม่ถึงน้ำดื่มสะอาด ซึ่งภาครัฐ

จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการกระจายการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดอย่างทั่วถึง เนื่องจากเป็นสิทธิของประชาชนที่พึงได้รับจากรัฐ

ตารางที่ 1.7 ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงบริการพื้นฐาน จำแนกกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายจ่าย และเขตพื้นที่ ปี 2563 (บริการพื้นฐาน : ไฟฟ้าภายในบ้าน น้ำประปาภายในบ้าน โทรศัพท์พื้นฐาน)

	ครัวเรือนไม่ยากจน			ครัวเรือนยากจน		
	เทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	เทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
ไฟฟ้าภายในบ้าน	99.98	99.92	99.95	99.73	98.39	99.01
น้ำประปาภายในบ้าน	98.18	93.77	96.36	94.18	84.94	89.20
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (ปุ่มกด)	19.56	33.40	25.27	48.85	50.46	49.72
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน)	90.81	84.04	88.01	67.84	65.86	66.77
คอมพิวเตอร์	23.43	12.36	18.86	1.43	0.26	0.80
อินเทอร์เน็ต	79.13	70.82	75.70	46.96	44.03	45.37

ภาพที่ 2-9 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงบริการพื้นฐานฯ

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่เข้าถึงบริการพื้นฐาน (ไฟฟ้าภายในบ้าน น้ำประปาภายในบ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่) โดยในปี 2563 ครัวเรือนยากจนร้อยละ 99.01 เข้าถึงไฟฟ้าภายในบ้าน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 98.80 ในปีก่อนหน้า รวมทั้งการเข้าถึงน้ำประปาภายในบ้าน (ร้อยละ 89.20 และโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ร้อยละ 66.77) ครัวเรือนยากจนมีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตร้อยละ 45.37 และมีการเข้าถึง คอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 0.71 ในปี 2562 เป็นร้อยละ 0.80 ในปี 2563 แต่ยังเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับครัวเรือนไม่ยากจน ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากคอมพิวเตอร์มีราคาสูง และมีความจำเป็นในการใช้งานน้อย ครัวเรือนยากจนส่วนมากจึงมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน) ในสัดส่วนที่สูงกว่า (ร้อยละ 66.77) ทั้งนี้ แม้ครัวเรือนยากจนจะเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ แต่ครัวเรือนยากจนกว่าครึ่งหนึ่งยังเข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ต ภาครัฐจำเป็นต้องกระจายโอกาสการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต รวมถึงอุปกรณ์การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนที่อยู่นอกเขตเทศบาลในพื้นที่ห่างไกล

2.7 งานวิเคราะห์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

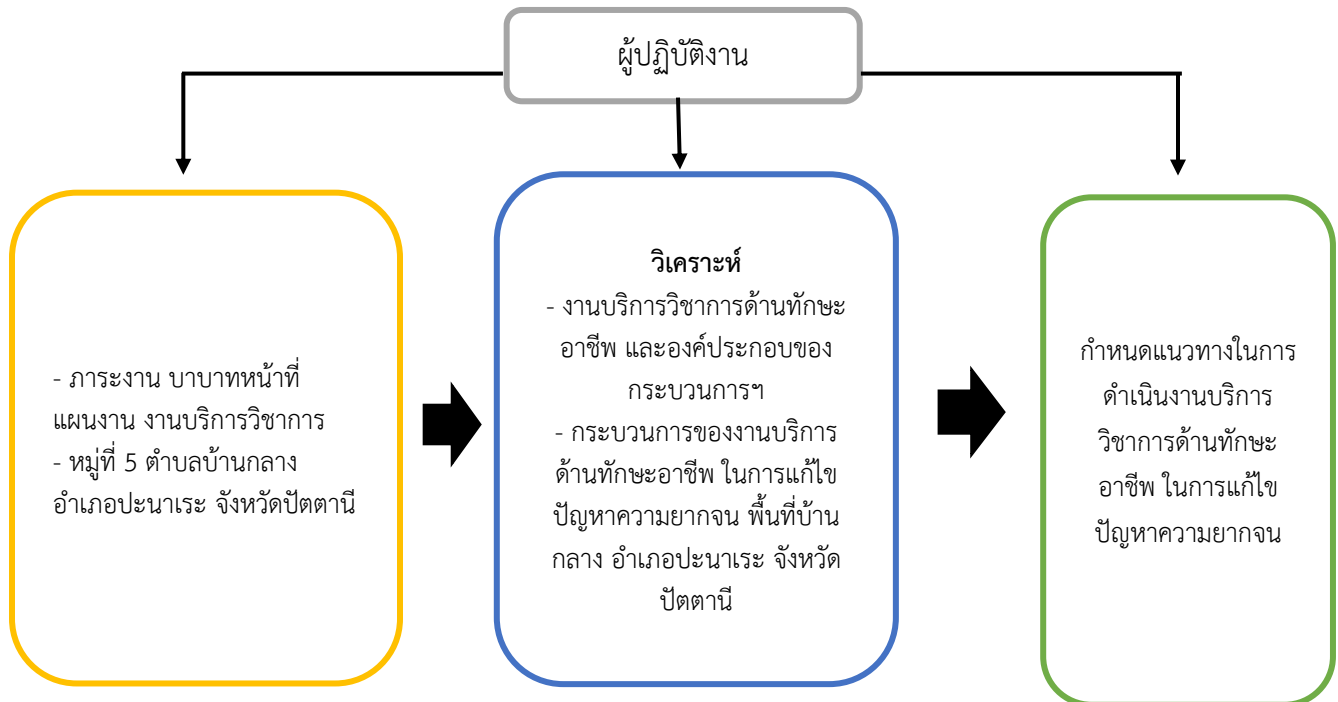
ภัทรธมณต์ เรืองวิทย์วุฒิ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบแนวทางการบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมของมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมของมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง 2) สร้างรูปแบบการบริหารงานบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมของมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง และ

3) ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมของมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ตรวจสอบรูปแบบที่สร้างขึ้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์ และประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แหล่งข้อมูลคืออาจารย์มหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมของมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง มีปัญหาใน 6 ด้าน คือ (1) การจัดทำแผนการบริการวิชาการแก่สังคมประจำปี ที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม (2) โครงการบริการวิชาการแก่สังคมตามแผนยังไม่มีกระบวนการที่พัฒนา นักศึกษา ชุมชนหรือสังคมที่ยั่งยืน (3) กระบวนการบริหารงานบริการวิชาการแก่สังคมแบบให้เปล่ายังไม่สอดคล้องกับ ความต้องการของสังคม (4) ยังไม่มีรูปแบบในการประเมินความสำเร็จตามตัวบ่งชี้ของแผนงานและโครงการ (5) การประเมินความสำเร็จ ของรูปแบบการให้บริการวิชาการแก่สังคมยังไม่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน และ (6) กรอบการบริหารงานบริการวิชาการแก่สังคมแบบมีส่วนร่วมยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 2) รูปแบบการบริหารงานบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมของมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง มี 6 องค์ประกอบหลัก และ 30 องค์ประกอบย่อย 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบริการวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมของมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่มาก

ชยาวัฒน์ เกียรติกลมมมาล และสุรเกียรติ์ ชชาติวัฒนาวิทย์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา เฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริการวิชาการจาก สถาบันอุดมศึกษาด้านอุตสาหกรรมบริการ โดยเก็บข้อมูลจากผู้รับบริการวิชาการ จำนวน 283 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากการศึกษาพบว่า 1) ความต้องการของชุมชนในการรับบริการวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา ด้านอุตสาหกรรมบริการ ค่อนข้างมีความแตกต่างกันตามประเภทของกลุ่มผู้รับบริการวิชาการ ทั้งในด้านของลักษณะองค์กร ลักษณะผู้เรียน ความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ การติดต่อนัดหมาย ลักษณะของความต้องการ ระยะเวลาในการทำกิจกรรม ด้านความปลอดภัยในพื้นที่การจัดกิจกรรม และด้านการหารือกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน 2) ความพึงพอใจของผู้รับบริการวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาด้านอุตสาหกรรม บริการพบว่า ความพึงพอใจโดยรวมต่อการบริการวิชาการ อยู่ที่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้รับบริการวิชาการมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านการนำความรู้ไปใช้ รองลงมาคือ ด้านผู้ให้บริการวิชาการ ด้านสถานที่ และระยะเวลา ตามลำดับ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของ ผู้รับบริการวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาด้านอุตสาหกรรมบริการที่พบว่า ตัวแปรด้านประเภทของหน่วยงาน มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา ในด้านกระบวนการหรือ ขั้นตอนการบริการวิชาการ ด้านผู้ให้บริการวิชาการ และด้านสถานที่ ระยะเวลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการด้านการนำความรู้ไปใช้ และ 4) แนวทางการพัฒนารูปแบบ การบริการวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาด้านอุตสาหกรรม บริการ พบว่า มีข้อเสนอแนะแนวทางการ พัฒนาทั้งในด้านกระบวนการหรือขั้นตอนการให้บริการวิชาการด้านผู้

ให้บริการวิชาการ ด้านระยะเวลา และด้านการนำความรู้ไปใช้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้เขียนวิเคราะห์เห็นถึงประโยชน์ และความสำคัญของงานบริการวิชาการเพื่อพัฒนางานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีในการวิเคราะห์และอธิบายการดำเนินการ เช่น กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน นำเสนอในรูปแบบตารางและแผนภาพแสดงขั้นตอนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นเหตุและผล เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.8 กรอบแนวคิดการวิเคราะห์

ภาพที่ 2-10 แสดงกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน

บทที่ 3

หลักเกณฑ์และวิธีการวิเคราะห์

การวิเคราะห์กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ปฏิบัติจริง ขั้นตอนและกิจกรรมต่าง ๆ มาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ไปสู่การกำหนดแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน ดังนี้

3.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ชุมชนที่รับบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ จากสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คือ หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 90 ครัวเรือน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์

เครื่องมือที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล คือ แบบศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารรายงานวิจัย ข้อมูลภาระงาน แผนการปฏิบัติงาน ข้อมูลของงานบริการวิชาการ และกระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่แสดงขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงาน การประยุกต์ใช้แผนภาพและตารางแสดงเหตุและผลของกระบวนการดำเนินงาน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ เรื่อง กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ปี 2564 มีการดำเนินการใช้วิธีการศึกษาเอกสาร โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลภาระงาน บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของผู้เขียน แผนการปฏิบัติงานของสำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ
2. การรวบรวมข้อมูลเอกสาร รายงานวิจัยกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ปี 2564 และสัมภาษณ์ผู้รับบริการ ภาศิเครือข่าย และผู้ปฏิบัติงาน
3. การรวบรวมข้อมูลวิชาการ งานวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อใช้ประกอบการอธิบายเพิ่มเติม

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลภาระงาน บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบหลัก และแผนการปฏิบัติงานภายใต้สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ
2. ศึกษางานวิจัย งานวิเคราะห์ แนวคิด และทฤษฎี การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในด้านกระบวนการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนการอธิบาย กระบวนการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างความน่าเชื่อถือต่อกระบวนการดำเนินงานดังกล่าว
3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้รับบริการ ภาควิชาเครือข่าย และผู้ปฏิบัติงาน
4. รายงานสรุปแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ โดยการนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายถึงกระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน กับขอบเขตความรับผิดชอบหลัก ของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ และสรุปเป็นแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์

จากวัตถุประสงค์ในการทำรายงานวิเคราะห์ครั้งนี้เพื่อศึกษางานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ และวิเคราะห์กระบวนการของงานบริการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี และเพื่อนำผลการวิเคราะห์มากำหนดแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ ในการแก้ไขความยากจน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนนำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้

4.1 งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

จากการศึกษาข้อมูลการปฏิบัติงานผู้ให้บริการของงานบริการวิชาการ ของหัวหน้าฝ่ายพัฒนานวัตกรรมบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี ข้อมูลด้านขอบเขตงาน ความรับผิดชอบหลักเกี่ยวกับงานบริการวิชาการ และงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ผู้เขียนสามารถสรุปตามประเด็นการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

การปฏิบัติงานปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายพัฒนานวัตกรรมบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี มีหน้าที่และรับผิดชอบในการกำหนดแนวทางการทำงานที่เหมาะสมกับสถานการณ์ วิเคราะห์และวางแผนการทำงาน กำกับดูแล ควบคุม ติดตามงาน ให้คำปรึกษา และคำแนะนำการพัฒนางานด้านต่างๆ และสนับสนุนการทำงานของบุคลากรในฝ่ายฯ ให้สามารถขับเคลื่อนงานกิจกรรม โครงการให้บรรลุผลตามเป้าหมาย พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงาน และเครือข่ายต่างๆ ในการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนการทำงานขององค์กรและฝ่ายฯ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กร

ในฐานะผู้ปฏิบัติงาน รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับงานบริการวิชาการ โดยทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประสานงานการนำองค์ความรู้ ความชำนาญ งานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยีทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย สู่การให้บริการทางวิชาการตามความต้องการของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนสังคมและชุมชน นอกจากนี้ยังปฏิบัติงานในการเป็นวิทยากร การให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กลุ่มองค์กร ชุมชนต่างๆ และการเป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงานต่างๆ ทีมวิจัยของมหาวิทยาลัย ตลอดจนปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน จึงนำมาสู่การเชื่อมโยงการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ของผู้ปฏิบัติงาน กรณีการนำร่องการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี เป็นส่วนหนึ่งในภารกิจ และความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งดำเนินการให้บริการวิชาการ โดยการนำองค์ความรู้ งานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยีสู่ชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ตามความต้องการ ปฏิบัติงานทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาทางวิชาการ ด้านทักษะอาชีพ ด้านการบริหารจัดการกิจกรรมในโครงการ อีกทั้งยังประสานความร่วมมือกับคณะ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ตลอดจนองค์กรเครือข่ายต่างๆ เพื่อทำความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ร่วมกัน

4.2. กระบวนการของงานบริการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิเคราะห์กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดปทุมธานี ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน สามารถสรุปตามประเด็นการศึกษาได้ ดังนี้

4.2.1. ศึกษาบริบทของพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐ พบว่า มีพื้นที่ติดกับทะเลและพื้นที่ไม่ติดทะเล ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลบ้านกลาง ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ทำนา ประมง สวนมะพร้าว ค้าขาย จักสาน ทำน้ำตาลโตนด เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช และรับจ้างทั่วไป ใช้ภูมิปัญญาและวิถีชุมชน อาศัยอยู่ด้วยกันบนพื้นฐานหลักการศาสนา แบบฉันทที่ฉันทนึ่ง มีความรักและสามัคคี ในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการจัดการ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนโดยภาครัฐ ซึ่งได้แก่ พัฒนาชุมชนอำเภอ เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล และห้องที่ รวมถึงเริ่มมีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในการดำเนินการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ได้ทำการศึกษาทุน 5 ด้าน ของคนจน ได้แก่ ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนมนุษย์ ของพื้นที่นี้อยู่ในระดับที่ต่ำมาก (คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.50, 3.44 และ 3.11 ตามลำดับ) รองลงมาทุนทางสังคมอยู่ในระดับมาก (คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.87) ส่วนน้อยสุดคือ ทุนการเงินอยู่ในระดับปานกลาง (คิดเป็นค่าเฉลี่ย 1.99) จำนวนทั้งสิ้น 59 คน (ตัวแทนครัวเรือน) ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายชื่ออยู่ในกลุ่มคนยากจน จำนวน 28 คน (ตัวแทนครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 31.11 ของกลุ่มคนยากจนตามเกณฑ์ของ จปฐ. และ กชช2ค. ที่มีจำนวน 90 คน (ตัวแทนครัวเรือน)

เมื่อพิจารณาจากการศึกษาบริบทชุมชนเพื่อพูดคุยทำความเข้าใจกับคนในชุมชน ทำความรู้จักกัน เพื่อให้ชุมชนได้รับความไว้วางใจในการพัฒนา โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ร่วมวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้ชาวบ้านได้ทราบถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเข้ามาในชุมชนให้แก่ชาวบ้านกลาง หมู่ 5 ที่มีความสนใจในการยกระดับรายได้ เป็นการชวนคุย สอบถามสภาพปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน ที่มีความสนใจในการยกระดับรายได้ และในขณะเดียวกันเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชน (ผู้นำชุมชน หน่วยงานพื้นที่ บัณฑิต) ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่

สรุปได้ว่า ทุนที่มีผลต่อทุนการเงิน มากที่สุดคือ ทุนธรรมชาติ รองลงมา คือทุนกายภาพ และทุกที่ส่งผลต่อทุนการเงินน้อยที่สุดคือ ทุนมนุษย์ นั้นแสดงให้เห็นว่าหากจะดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจน และความสามารถในการปรับตัวเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ จะต้องส่งเสริมทุนธรรมชาติ และทุนกายภาพ เป็นลำดับต้นๆ ก่อนที่จะพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ ส่วนทุนที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับทุนการเงิน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนมนุษย์ ตามลำดับ ส่วนทุนที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับทุนการเงิน คือ ทุนทางสังคม นั้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อพัฒนา หรือส่งเสริม ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนมนุษย์ สามารถทำให้ทุนการเงิน ได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมไปด้วย ส่วนทุนทางสังคมนั้นในชุมชนบ้านกลางมีเครือข่ายและความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่ดีในชุมชนอยู่แล้ว ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน/ประชาสังคม และภาควิชาการ จึงทำให้ทุนสังคมไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงเป็นเพียงแค่หนุนเสริมให้มีการ แก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ และความสามารถในการปรับตัวเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

4.2.2 วิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่จำเป็นและนำไปสู่การออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพ
 ร่วมกัน พบว่า จากการจัดเวทีประชุมและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการจากผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน บ้านกลาง หมู่ที่ 5 โดยใช้เทคนิค การทำ SWOT ในการวิเคราะห์เพื่อหาเหตุและผลของปัญหาและความต้องการในพื้นที่

จุดแข็ง

1. คนในชุมชนมีความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะในการทำขนมและอาหาร มีความรู้และทักษะในการปลูกผัก มีความรู้และทักษะในการทำนา มีความรู้เกี่ยวกับทักษะช่างก่อสร้าง มีความรู้ในการตัดเย็บผ้า มีความรู้เรื่องของการเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงห่าน มีความรู้และทักษะเล็กน้อยเกี่ยวกับการเลี้ยงนกกระทา
2. มีทุนธรรมชาติ ได้แก่ บางครอบครัวมีที่ดินทำกิน และบางส่วนมีการเก็บพันธุ์ข้าว (จือตานอ)
3. มีทุนทางสังคมได้แก่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จุดอ่อน

1. คนในชุมชนขาดความรู้ในการขายของออนไลน์ ขาดโรงเรียนในการทำอาหาร-ขนมที่บ้านและอาหารที่ได้มาตรฐาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำขนมและอาหาร ขาดสายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ขาดความรู้ในการตัดเย็บแบบอื่น ๆ เช่น การตัดเย็บผ้าคลุมที่มีอัตลักษณ์เป็นของชุมชน การทำเกษตรครัวเรือนยังไม่ครอบคลุม และขาดความรู้ในเรื่องการเลี้ยงปลาน้ำจืด
2. ในเรื่องของการทำนา การทำนาปีมีน้ำท่วมในช่วงเดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม ทำนาไม่ได้เพราะมีน้ำเค็มรุกพื้นที่ พื้นที่นาไม่มีน้ำเพียงพอ ขาดเครื่องมือทางการเกษตร (ทำนา - พื้นฟูนาไร่) บางส่วนขาดการเก็บพันธุ์ข้าว ขาดธนาคารข้าวที่ครบวงจร ขาดความรู้ในการยกระดับผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับข้าว (อย. มผช. ฮาลาล)
3. ขาดการบริหารจัดการกลุ่ม

โอกาส

1. ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรอำเภอปะนาเระ พัฒนาการอำเภอปะนาเระ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และสถานีพัฒนาที่ดินปัตตานี
2. มีเกษตรอำเภอปะนาเระมาช่วยแจกเมล็ดพันธุ์ สอนทำปุ๋ยหมัก และไถนา (สนับสนุนได้เพียงบางครัวเรือน)
3. มีงบประมาณจากภาครัฐลงมาให้กับชุมชน เพื่อทำโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

อุปสรรค

1. ชุมชนเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม
2. ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19
3. ปัญหายาเสพติด (ใบกระท่อม)

จากการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่จำเป็นตามกลุ่มอาชีพ ทำให้แบ่งกลุ่มอาชีพออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพเดิม และอาชีพใหม่ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการทั้งรายบุคคลและกลุ่มได้

ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในทุกด้านของบุคคล นำมารวบรวมและจัดให้เป็นระบบ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวินิจฉัยปัญหา ช่วยให้มองเห็นบุคลิกภาพรวมของบุคคล จนสามารถเข้าใจถึงธรรมชาติของบุคคล และสาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจน นำข้อมูลมาพิจารณาวางแผนการดำเนินงาน กิจกรรมในการพัฒนาทักษะอาชีพ ได้ทำการแนะนำรายบุคคล เนื่องด้วยสภาพปัญหาหรือความต้องการที่จำเป็นของแต่ละรายมีความแตกต่างกัน ทำให้บุคคลเกิดการพยายามแก้ไขและพัฒนาสภาพชีวิตของตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของคนจนในพื้นที่ ดังตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของคนจนในพื้นที่ กลุ่มอาชีพเดิม และอาชีพใหม่

กลุ่มอาชีพ	ปัญหา	ความต้องการ
กลุ่มอาชีพเดิม - การทำนา	- พื้นที่นากลายเป็นนาร้าง - ขาดเครื่องมือทางการเกษตร (ทำนา - พื้นฟูนาร้าง) บางส่วนขาดการเก็บพันธุ์ข้าว ขาดธนาคารข้าวที่ครบวงจรขาดความรู้ในการยกระดับผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับข้าว (อย. มผช. ฮาลาล)	- พื้นฟูนาร้าง - ความต้องการในด้านความรู้ ทักษะในการทำนาแบบประณีต คัดเมล็ดพันธุ์ การแปรรูป และการเพิ่มพูนรายได้ ทำให้สามารถคิดเป็นกิจกรรมในการฟื้นฟูนาร้าง
- ทำการเกษตร (ปลูกผัก)	- การทำเกษตรครัวเรือนยังไม่ครอบคลุม	
- ขายอาหาร-ขนมพื้นบ้าน	- รถเข็นในการค้าขายชำรุด - สถานที่ในการรับประทานอาหารที่ร้านไม่เหมาะสม - ขาดโรงเรือนสำหรับทำอาหาร - ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำขนมและอาหาร - ขาดตลาดในการขายขนมและอาหารและขาดช่องทางการตลาดใหม่ๆ - ขาดความรู้ในการใหม่ๆในการเตรียมอาหารและบรรจุภัณฑ์ - บริเวณชุมชนไม่มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทำขนมพื้นบ้าน	- เกิดการรวมกลุ่มผลิต/การตลาด พึ่งพาซึ่งกันและกันของชุมชนเอง - อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ - ปรับปรุงสถานที่ผลิต/แปรรูป
- การตัดเย็บ (เสื้อผ้า)	- ขาดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน - ขาดความรู้ในการตัดเย็บแบบอื่น ๆ เช่น การตัดเย็บผ้าคลุมที่มีอัตลักษณ์เป็นของชุมชน	- ความรู้ ทักษะในการตัดเย็บ รูปแบบใหม่ และต้องการอุปกรณ์การตัดเย็บ
กลุ่มอาชีพใหม่ - เลี้ยงปลาสด ดอนนา	- ขาดความรู้ในเรื่องการเลี้ยงปลาน้ำจืด	- ความต้องการในด้านความรู้ และทักษะในด้านการเลี้ยงปลาสดดอนนา - การรวมกลุ่มของสมาชิก

กลุ่มอาชีพ	ปัญหา	ความต้องการ
- เลี้ยงนก กระทา	- ไขนกรกระทามีไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ซื้อ - ในชุมชนไม่มีผู้เชี่ยวชาญ หรือปราชญ์ชาวบ้านในด้านการเลี้ยงนกรกระทา ไม่มีเครือข่ายในการประกอบอาชีพการเลี้ยงนกรกระทา - บริเวณชุมชนไม่มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเลี้ยงนกรกระทา	- ความรู้และทักษะในการเลี้ยงนกรกระทา

จากตารางดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่จำเป็นตามกลุ่มอาชีพ จะนำมาสู่การออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยการจัดการฝึกอบรมให้กับประชาชนเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นให้อยู่กันอย่างมีความสุข ซึ่งมีความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ อาทิ ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคม ประชาชน และการเชื่อมโยงเครือข่ายภาควิชาการ ให้สอดคล้องตามความต้องการของแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยเน้นแนวคิด “ร่วมคิด” เป็นกระบวนการในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ซึ่งการดำเนินงานการพัฒนาอาชีพในแต่ละกลุ่มอาชีพการดำเนินงานจะแสดงให้เห็นตั้งแต่ ต้นน้ำ – กลางน้ำ - และปลายน้ำ ดังนี้

1) ประเมินความรู้และทักษะอาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการฯ ของแต่ละอาชีพ โดยใช้แบบวัดความรู้ และทักษะ เพื่อใช้สำหรับการให้ความรู้และฝึกทักษะก่อนการพัฒนาการเรียนรู้อาชีพด้านทักษะอาชีพ

2) ดำเนินกิจกรรมตามแผนฯ ของแต่ละกิจกรรม เช่น (1) การประเมินพื้นที่สำหรับการดำเนินกิจกรรม (2) ประเมินศักยภาพทุนชุมชนที่จะหนุนเสริมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ระบบน้ำ การขอใช้พื้นที่ รวมถึงความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่าย ฯลฯ (3) การอบรมให้ความรู้และทักษะอาชีพจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ และ(4)การนำผลจากการอบรมมาปฏิบัติจริงตามแต่ละอาชีพ

3) ประเมินความรู้และทักษะอาชีพหลังเข้าร่วมโครงการฯ ของแต่ละอาชีพ โดยใช้แบบวัดความรู้ และทักษะ เพื่อใช้สำหรับการให้ความรู้และฝึกทักษะหลังการพัฒนาการเรียนรู้อาชีพ และการปรับตัว เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ พร้อมมีการให้ความรู้และทักษะอาชีพเพิ่มเติม หากการพัฒนาการเรียนรู้อาชีพและทักษะอาชีพยังไม่เพียงพอ

จะเห็นได้ว่า การเปิดโอกาสให้บุคคล ผู้แทนของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชน ร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยการใช้นวัตกรรม กระบวนการมีส่วนร่วม (A-I-C) คือ A หมายถึง การสร้างความรู้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนและกำหนดอนาคตร่วมกัน I หมายถึง การสร้างแนวทางการพัฒนา จากการค้นหาวิธีการและคัดเลือกกิจกรรมในการพัฒนาอาชีพ และ C หมายถึง การสร้างแนวทางปฏิบัติ จากการวิเคราะห์รายละเอียดการ

ดำเนินของแต่ละกลุ่มอาชีพและการแบ่งหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานในการวางแผนกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพ ทำให้เกิดพัฒนาที่ยั่งยืน

4.2.3 การดำเนินงานตามแผนบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานและภาคีเครือข่าย ผลจากการวิเคราะห์การดำเนินงานตามแผนบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานและภาคีเครือข่าย พบว่า การบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพของ 6 อาชีพนั้น ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ได้ทำการแบ่งแผนงานออกเป็น 3 แผน ได้แก่ แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว ซึ่งในแต่ละแผนงานมีกระบวนการดำเนินงานและบริหารร่วมกับหน่วยงานและภาคีเครือข่าย ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) แผนปฏิบัติงานระยะสั้น (Short term Plan) ได้ดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพการเลี้ยงนกกระทา และกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพการทำอาหาร-ขนมพื้นบ้าน

กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพการเลี้ยงนกกระทา พบว่า จากความต้องการจึงนำไปสู่การวางแผน ได้ดำเนินการเริ่มจากการสำรวจพื้นที่ในการเลี้ยงนกกระทา การพาไปศึกษาดูงานที่คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สาขาวิชาการเลี้ยงสัตว์) โดยมีวิทยากรจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ความรู้ดูเพศนก การทำกรง และมีการสอนการทำสูตรอาหารลดต้นทุน โดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน เช่น เปลือกหอยกระดองหมึก เริ่มปฏิบัติการเลี้ยงนกกระทา เมื่อครบกำหนดในเลี้ยง จึงเริ่มปฏิบัติการเก็บรวบรวมไขนกกระทาเพื่อการจำหน่าย และในการดำเนินงานยังมีการสอนทำบัญชีครัวเรือนแก่สมาชิกกลุ่มเลี้ยงนกกระทา และการติดตามประเมินโครงการส่งเสริมอาชีพกลุ่มเลี้ยงนกกระทา ชุมชนบ้านกลาง อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพการทำอาหาร-ขนมพื้นบ้าน พบว่า จากความต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเอง โดยเริ่มการดำเนินงานจากการสอบถามถึงสิ่งที่ต้องการเพื่อการประกอบอาชีพ ปฏิบัติการปรับปรุงสถานที่ อาทิจากปูพื้นห้องครัวเพื่อให้การประกอบอาหารมีความสะอาด ถูกสุขอนามัย และการมอบเครื่องอุปกรณ์ และเพิ่มรายได้ในการขายอาหารและขนมพื้นบ้าน การสอนทำบัญชีครัวเรือนแก่สมาชิกกลุ่มอาชีพการทำอาหาร-ขนมพื้นบ้าน และการสอบถามแบบประเมินความพึงพอใจของการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ของกลุ่มอาชีพการทำอาหาร-ขนมพื้นบ้าน

2) แผนปฏิบัติงานระยะกลาง (Medium term Plan) ได้ดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพด้านการเกษตร (ปลูกผัก) และกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพด้านฝีมือ (ตัดเย็บผ้า)

กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพด้านการเกษตร (ปลูกผัก) พบว่า จากการสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการของสมาชิกกลุ่มปลูกผัก และมีการวางแผน โดยมีการสอบถามพันธุ์ผักที่สมาชิกแต่ละคนต้องการจะปลูก การเข้าไปสำรวจสถานที่สำหรับปลูกผัก โดยได้รับการสนับสนุนพื้นที่จากผู้ใหญ่บ้าน ม.5 จากนั้นเริ่มการวางแผนเรื่องระบบน้ำ ปฏิบัติการติดตั้งระบบน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกับการมอบอุปกรณ์สำหรับการปลูกผัก และการมอบพันธุ์ผัก โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ การมอบ

พันธุ์ผักพระราชทาน ให้แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพด้านการเกษตร (ปลูกผัก) ปฏิบัติการเตรียมพื้นที่ โดยมีการไถหน้าดิน ยกร่อง การวางระบบน้ำ และการสนับสนุนปุ๋ย ปฏิบัติการปลูกผักปลอดภัย การใช้ประโยชน์ร่องสวนมะพร้าว ของสมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดภัยจำนวน 13 คน การติดตามประเมินโครงการส่งเสริมอาชีพกลุ่มปลูกผักปลอดภัย ชุมชนบ้านกลาง อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี และการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยการอบรมการทำบัญชีครัวเรือน บันทึก รายรับ-รายจ่าย แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพด้านการเกษตร (ปลูกผัก) อบรมเชิงปฏิบัติเทคนิคการผลิตผักปลอดภัย ปุ๋ยและการจัดการ การเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้การตรวจเช็คคุณภาพดินจาก ทีมงานเกษตรอำเภอปะนาเระ และการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนา-19 ทำให้ตลาดในหมู่บ้านถูกปิดจึงไม่สามารถจำหน่ายได้ ทางผู้ปฏิบัติงานจึงได้นำผลผลิตของชาวบ้านนำมา จำหน่ายให้กับบุคลากรในมหาวิทยาลัย เป็นการเปิดตลาดให้กับชาวบ้าน และการทำการประเมินโดยการทำแบบ ประเมินความพึงพอใจของการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ของกลุ่มอาชีพด้านการเกษตร (ปลูกผัก)

กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพด้านฝีมือ (ตัดเย็บผ้า) พบว่า ความต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยอาชีพตัดเย็บเป็นอาชีพเดิมในพื้นที่ ซึ่งมีผู้ที่มีความรู้และทักษะเบื้องต้นอยู่เดิม จากการดำเนินกิจกรรมจึงมีสมาชิกใหม่ที่มีความสนใจในการเข้าร่วมการพัฒนาทักษะอาชีพ กระบวนการพัฒนาจึง เริ่มจากการรวมกลุ่มผู้ที่มีความสนใจ นำผู้ที่มีความรู้เดิมให้ทำหน้าที่ในการสอนการตัดเย็บเบื้องต้นให้กับผู้ที่ไม่ มีพื้นฐานการตัดเย็บเพื่อยกค้ำให้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้ที่เท่าเทียมกัน จึงนำไปจัดอบรมให้ความรู้ ซึ่งขั้นตอน ดังกล่าวเป็นวิธีการให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มสามารถเรียนรู้ ทักษะการตัดเย็บในรูปแบบใหม่ไปพร้อม ๆ กัน จากวิทยากรที่เป็นภาคีเครือข่ายภาคประชาชน และกศน.ตำบล ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้และทักษะ ด้านฝีมือ ในเรื่อง การตัดวัด การสร้างแบบ การประกอบรูปร่าง จากนั้นสนับสนุนอุปกรณ์การตัดเย็บ เพื่อเพิ่ม รายได้ให้แก่ตนเอง และการสอนทำบัญชีครัวเรือนแก่สมาชิกกลุ่มอาชีพด้านฝีมือ (ตัดเย็บผ้า) ให้สามารถจัดการ รายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนและกลุ่ม และการสอบถามแบบประเมินความพึงพอใจของการบริการวิชาการด้านการ พัฒนาทักษะอาชีพ ของกลุ่มตัดเย็บ (เสื้อผ้า)

3) แผนปฏิบัติงานระยะยาว (Long term Plan) ได้ดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนา ทักษะอาชีพ 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพการเลี้ยงปลาสดตอนนา และกิจกรรม การพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพด้านการเกษตร (ทำนา - พื้นฟูนาร้าง)

กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพการเลี้ยงปลาสดตอนนา พบว่า กลุ่มเลี้ยงปลา สดตอนนาร่วมกันวางแผนพื้นที่ที่ต้องการเลี้ยงปลาสดตอนนา และลงพื้นที่สำรวจ วิเคราะห์พื้นที่ที่ต้องการเลี้ยง ปลาสดตอนนา โดยการทำงานร่วมกับสถานีพัฒนาที่ดินปัตตานี ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ปัตตานี ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ พันธุ์ปลาสดตอนนา และให้ความรู้ในการเตรียมบ่อเลี้ยงปลา โดยพื้นที่ที่ ต้องการเลี้ยงปลาสดตอนนา มีจำนวน 6 บ่อ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สมาชิกเป็นเจ้าของพื้นที่ การขุดบ่อสำหรับการเลี้ยง ปลาสดตอนนา การศึกษาดูงานในเรื่องของขั้นตอนการเลี้ยงปลาสดตอนนา การมอบอุปกรณ์ให้แก่สมาชิกใน กลุ่มการเลี้ยงปลาสดตอนนา การปล่อยปลาสดตอนนาลงสู่บ่อเลี้ยงปลาสดตอนนา การมอบเอกสารความรู้และ อุปกรณ์ให้แก่สมาชิกกลุ่มการเลี้ยงปลาสดตอนนา การประเมินความรู้ระหว่างกิจกรรม ประเมินความพึงพอใจ ทักษะความรู้ และการสัมภาษณ์ความพึงพอใจ การเข้าติดตามการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาสดตอนนา

กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพด้านการเกษตร (ทำนา - พื้นฟูนาร้าง) พบว่า ปัญหาที่ต้องหาหรือแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกันของสถานีพัฒนาที่ดินปัตตานี ศูนย์วิจัยข้าวปัตตานี กรมชลประทาน ในปัญหาของธัญพืชที่อยู่ในพื้นที่นา การวิเคราะห์ดิน ระบบน้ำและคูส่งน้ำ และพื้นที่นาร้างมีขนาด 100 ไร่ โดยมีการจัดสรรพื้นที่ให้แก่สมาชิกในกลุ่มการทำนา การถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยอบรมเชิงปฏิบัติการเทคนิคการทำนา สมาชิกกลุ่มการทำนา การให้ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่กลุ่มการทำนา สมาชิกกลุ่มการทำนาได้รับความรู้เรื่องการทำนาอย่างประณีต, การบรรยายเรื่องปุ๋ยเริ่มการปฏิบัติการทำนา ปฏิบัติการหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว คุณภาพ การเก็บเกี่ยวผลผลิต การมอบอุปกรณ์สูบน้ำ คือ พญานาคสูบน้ำและเมล็ดพันธุ์ข้าว การเข้าติดตามการดำเนินกิจกรรมการทำนา

จะเห็นได้ว่า ผู้ปฏิบัติงาน ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ความต่อเนื่องของกระบวนการบริการวิชาการ ตั้งแต่การเริ่มต้นสำรวจ วางแผนงาน การดำเนินงาน และการติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน อีกทั้งการส่งต่อให้หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในการรับหน้าที่ดูแล ในแต่ละอาชีพ เพื่อให้การประกอบอาชีพของประชาชนมีความต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืน ทำให้การดำเนินงานบริการวิชาการด้านทักษะอาชีพ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.2.4 การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์การติดตามและการประเมินผลของการให้บริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน พบว่า การติดตาม และการประเมินผลการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นขั้นตอนที่ผสานอยู่ในทุก ๆ ขั้นตอนตั้งแต่เริ่มแรก โดยการประเมินผลการพัฒนานั้น ทางคณะผู้ปฏิบัติงานได้ใช้กลไก การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมาร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหา โดยใช้ CIPP-IEST ซึ่งปรับขยายของรูปแบบการประเมิน “CIPP Model” ของ สตีฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ในส่วนของการประเมินแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การประเมินความรู้เฉพาะและทักษะอาชีพ ผลการวิเคราะห์การวัดความรู้เฉพาะ และทักษะเฉพาะอาชีพ พบว่า ความรู้ทักษะเฉพาะของผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพทั้งก่อน และหลังโดยสรุป เพิ่มขึ้น ร้อยละ 77 และความรู้ทักษะอาชีพ ทั้งก่อนและหลังดำเนินการโดยสรุป เพิ่มขึ้น ร้อยละ 62 ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 แสดง การวัดความรู้และทักษะ ก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

รายการอาชีพ	ครั้งที่ 1 วัด ก่อนทำแต่หลัง ให้ความรู้		วัดความรู้เฉพาะ ครั้งที่ 2 วัดหลัง ทำได้ผลบ้าง แล้ว หรือ กระบวนกรร ผลผลิต		สรุป	ครั้งที่ 1 วัด ก่อนทำแต่หลัง ให้ความรู้		วัดทักษะอาชีพ ครั้งที่ 2 วัดหลัง ทำได้ผลบ้าง แล้ว หรือ กระบวนกรร ผลผลิต		สรุป
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
	1. การเลี้ยงนก กระทา	1.68	0.50	3.37		0.37	เพิ่มขึ้นร้อยละ 98	2.31	0.37	
2. การทำอาหาร- ขนมพื้นบ้าน	2.24	0.31	3.96	0.05	เพิ่มขึ้นร้อยละ 76	1.66	0.13	3.25	0.00	เพิ่มขึ้นร้อยละ 95
3. การเกษตร (ปลูก ผัก)	2.05	0.69	3.26	0.63	เพิ่มขึ้นร้อยละ 59	2.16	0.81	3.08	0.78	เพิ่มขึ้นร้อยละ 42
4. งานฝีมือ (ตัดเย็บ ผ้า)	1.87	0.81	2.93	0.77	เพิ่มขึ้นร้อยละ 56	2.12	0.93	3.16	0.90	เพิ่มขึ้นร้อยละ 49
5. การเกษตร (ทำ นา-พื้นที่นาร้าง)	2.29	0.14	4.09	0.12	เพิ่มขึ้นร้อยละ 78	2.60	0.07	4.29	0.09	เพิ่มขึ้นร้อยละ 65
6. การเลี้ยงปลา สด	1.69	0.34	3.36	0.34	เพิ่มขึ้นร้อยละ 98	1.95	0.08	3.50	0.35	เพิ่มขึ้นร้อยละ 79
รวม	1.97	0.46	3.49	0.38		2.13	0.39	3.47	0.39	
สรุป	ความรู้ทักษะเฉพาะเพิ่มขึ้น ร้อยละ 77					ความรู้ทักษะอาชีพเพิ่มขึ้น ร้อยละ 62				

2) การประเมินวัดความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการบริการวิชาการด้านพัฒนาทักษะอาชีพ พบว่า ผู้รับบริการที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะอาชีพชุมชนบ้านกลาง มีระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.16) ดังตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 แสดงระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพ และการปรับตัวเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

การพัฒนาทักษะอาชีพ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การเลี้ยงนกกระทา	4.07	0.24	มาก
2. การทำอาหาร-ขนมพื้นบ้าน	4.68	0.17	มากที่สุด
3. การเกษตร (ปลูกผัก)	4.38	0.07	มาก
4. งานฝีมือ (ตัดเย็บผ้า)	4.61	0.21	มากที่สุด
5. การเกษตร (ทำนา-พื้นที่พูนาร้าง)	4.23	0.09	มาก
6. การเลี้ยงปลาสลิคดอนนา	4.51	0.23	มากที่สุด
รวม	4.41	0.16	มาก

4.3 กำหนดแนวทางการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความ และนำไปสู่การปฏิบัติงานที่บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้

การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน นำไปสู่การปฏิบัติงานที่บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้ สามารถแบ่งการนำเสนอแนวทางของการให้บริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพได้ ดังนี้

- 1) ผู้ปฏิบัติงานควรวางแผนการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับขอบเขตงาน ความรับผิดชอบหลักของหน่วยงาน
- 2) ขั้นตอนการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติการหรือให้บริการ ควรสร้างบรรยากาศการยอมรับในชุมชน เพื่อการปฏิบัติที่ราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
- 3) ผู้ให้บริการควรมีการเตรียมพร้อมในด้านการสื่อสารในภาษาถิ่น หรือการใช้ความพยายามในการสื่อสารเพื่อให้ผู้รับบริการไม่เกิดความอึดอัดใจ รวมไปถึงการสื่อสารผ่านบุคคลกลาง ในการแปลความหมาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและการทำความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- 4) ผู้ให้บริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ จำเป็นต้องมีเทคนิคในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะอาชีพ และสามารถให้คำปรึกษากับผู้รับบริการพัฒนาทักษะอาชีพได้อย่างเชี่ยวชาญ ความรู้และทักษะที่ควรมีในการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คือ ความรู้และทักษะอาชีพด้านการเกษตร ความรู้และทักษะอาชีพด้านอาหาร ความรู้และทักษะอาชีพด้านฝีมือแรงงาน ความรู้เรื่องการบริการบริหารจัดการกลุ่ม เป็นต้น

5) ควรคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐาน ต้องศึกษาบริบทชุมชนให้ครอบคลุม อาทิเช่น การศึกษาทุนทั้ง 5 ด้าน ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญในการออกการพัฒนาทักษะด้านอาชีพ ควรศึกษาความรู้และประสบการณ์เดิมของบุคคลในแต่ละกลุ่มอาชีพ และนำทรัพยากรในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ

6) ผู้ให้บริการควรมีการส่งเสริมการจัดการกลุ่มให้กับผู้รับบริการ เพื่อให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาสมาชิกกันเองได้

7) ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐ/เอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เป็นกลไกการขับเคลื่อนงานที่สำคัญในทุก ๆ ด้านของชุมชน เข้ามาหนุนเสริมในทุกๆ กิจกรรมของการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยเชื่อมโยงเครือข่ายให้ตรงต่อความต้องการของแต่ละกลุ่มอาชีพ ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาทิ เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชน องค์กรในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ อันจะส่งผลให้ผลของการดำเนินงานบริการวิชาการตรงกับความต้องการของชุมชน และยังส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างง่ายด้าย รวมทั้งการทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน กิจกรรมในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพให้เกิดการพัฒนาที่มีความมั่นคง และยั่งยืน

ด้านการประสานงาน ถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การทำงานบริการวิชาการในพื้นที่เกิดประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้มากขึ้น ตลอดจนหากมีการประสานงานและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ย่อมเกิดความยั่งยืน และเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของการประสานงานในกระบวนการของงานบริการวิชาการ พบว่า มีการประสานงานภายนอก ในระดับหน่วยงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และระดับหน่วยงานกับชุมชน ส่วนภายในระดับชุมชน ได้แก่ ผู้นำกับสมาชิกในชุมชนและระหว่างสมาชิกด้วยกัน ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะเป็นข้อต่อระหว่างการศึกษาหรือการประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพ เนื่องด้วยการประสานงานจำเป็นต้องอาศัยความสามารถและความร่วมมือของบุคคล ที่มีความเข้าใจ ตลอดจนกลยุทธ์ของการประสานงานให้เกิดความเข้าใจและการทำงานร่วมกัน โดยใช้ความรอบและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน/บุคคล เพื่อนำมาสู่การทำงานร่วมกันแบบบูรณาการสู่เป้าหมายเดียวกันต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน กรณีศึกษา : หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อวิเคราะห์งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อวิเคราะห์กระบวนการงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ในพื้นที่บ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี และเพื่อนำผลการวิเคราะห์มากำหนดแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้ ซึ่งได้ทำการสรุปผลการวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

5.1 งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พบว่า งานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นการนำองค์ความรู้ ทักษะด้านอาชีพ มาถ่ายทอดให้กับชุมชน โดยคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน โดยการศึกษาข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวบรวมและนำมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพผ่านกิจกรรม ซึ่งมีกระบวนการการพัฒนาทักษะอาชีพที่เป็นระบบ การดำเนินงานมีครบถ้วนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น การวางแผน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบและการประเมินผลการรับประโยชน์จากการพัฒนาอาชีพ ขับเคลื่อนด้วยการกระบวนมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งผู้นำชุมชน ประชาชน ภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน เพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่วางไว้ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของชุมชน จากการได้รับความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับภารกิจ ขอบเขตงาน และความรับผิดชอบหลักของผู้ปฏิบัติงาน ในด้านการนำองค์ความรู้ ทักษะด้านอาชีพ มาถ่ายทอดให้กับชุมชน โดยทำการศึกษา รวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประสานงานการนำองค์ความรู้ ความชำนาญ งานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยี ทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย อีกทั้งการเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ ส่งเสริมให้บริการทางวิชาการตามความต้องการของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนสังคมและชุมชน

5.2 กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี พบว่า กระบวนการของงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านนาเร จังหวัดปัตตานี ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาบริบทของพื้นที่และหน่วยงาน (2) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่จำเป็นและนำไปสู่การออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพพร้อมกัน (3) ดำเนินงานตามแผนบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงาน ภาคีเครือข่าย (4) ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนดังกล่าวถือเป็นกระบวนการการพัฒนาทักษะอาชีพที่เป็นระบบ มีความครบถ้วนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการวางแผน ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน นำไปสู่การพัฒนาการบริการวิชาการ ตามแนวคิด วงจรเดมมิง (Deming Cycle) : PDCA มีขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน (Plan) วางแผนการให้บริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ร่วมกับผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2. การดำเนินการตามแผน (Do) ปฏิบัติการตามแผน บูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานและภาคีเครือข่าย
3. การตรวจสอบและประเมิน (Check) เป็นขั้นตอนการติดตามการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นระยะ ๆ รวบรวมข้อมูลและผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการและสรุปผลการประเมินโครงการ และทำการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงาน
4. นำผลมาปรับปรุงการดำเนินงานที่เหมาะสม (Act) นำผลที่ได้ทบทวนการจัดโครงการ นำมาปรับแก้เพื่อลดปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการครั้งต่อไป กำหนดแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานในครั้งต่อไปให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

จึงสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามแนวคิด วงจรเดมิ่ง (Deming Cycle) : PDCA ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายกระบวนการบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นการดำเนินงานที่เป็นระบบ และครบถ้วน อีกทั้งยังบูรณาการงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ชุมชนเองเกิดความตื่นตัว และเห็นถึงบทบาทของชุมชนและเครือข่ายในการช่วยยกระดับชุมชนเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งหันมาให้ความสำคัญและร่วมใจพัฒนาอาชีพที่ต่อเนื่องอันจะทำให้ เกิดความอยู่ดี กินดี และมีสุข อย่างยั่งยืน และชุมชนเกิดรายได้เพิ่มและการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดที่สอดคล้องกับหลักวิถีเศรษฐกิจพอเพียงไปในทางที่ดีขึ้น

5.3 แนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และนำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้

จากผลของการวิเคราะห์ที่ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และนำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่วางไว้ ดังนี้ (1) ผู้ปฏิบัติงานควรวางแผนการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับขอบเขตงาน ความรับผิดชอบหลักของหน่วยงาน (2) ในขั้นตอนการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติการหรือให้บริการ ควรสร้างบรรยากาศการยอมรับในชุมชน เพื่อการปฏิบัติที่ราบรื่น และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (3) ผู้ให้บริการควรมีการเตรียมพร้อมในด้านการสื่อสารในภาษาถิ่น หรือการใช้ความพยายามในการสื่อสารเพื่อให้ผู้รับบริการไม่เกิดความอึดอัดใจ (4) ผู้ให้บริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ จำเป็นต้องมีเทคนิคในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะอาชีพ (5) ควรคำนึงถึง ปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นพื้นฐาน (6) ผู้ให้บริการควรมีการส่งเสริมการจัดการกลุ่มให้กับผู้รับบริการ เพื่อให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาสมาชิกกันเองได้ และ(7) ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐ/เอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เป็นกลไกการขับเคลื่อนงานที่สำคัญในทุก ๆ ด้านของชุมชน (8) ด้านการประสานงาน ควรให้ความสำคัญของการประสานงานตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ โดยให้เกิดการประสานงานภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบต่อกลไกการขับเคลื่อนงาน ปฏิบัติงานภายในพื้นที่ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า การกำหนดแนวทางในการดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน มีความเชื่อมโยงกับขอบเขตงานความรับผิดชอบหลักของผู้ปฏิบัติงาน ในด้านการศึกษาและพัฒนาการจัดทำโครงการประสานความร่วมมือกับคณะ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ตลอดจนองค์กรเครือข่ายต่างๆ เพื่อทำความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน การนำองค์ความรู้ งานวิจัย นวัตกรรม

และ เทคโนโลยี ให้แก่ชุมชนตามความต้องการ การให้คำปรึกษาทางวิชาการ ด้านทักษะอาชีพ ภายใต้การบริการ วิชาการของหน่วยงาน สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

5.4 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากงานบริการวิชาการเป็นงานที่จะต้องใช้ระยะเวลานาน และมีความต่อเนื่อง กว่าจะเกิดผลสัมฤทธิ์ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงซ้ำ โดยเฉพาะดำเนินงานบริการวิชาการด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายยังขาดความพร้อมขาดผู้นำ และยังมีรายได้ไม่เพียงพอ สำหรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ส่งผลให้กระบวนการในการบริการวิชาการไม่สามารถเห็นผลการเปลี่ยนแปลงทันที ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทหรือองค์กร ที่ทำงานบริการวิชาการ จะต้องประเมินและนำมาประกอบการวางแผนแนวทางการทำงาน ตลอดจนจะต้องอาศัย ความร่วมมือกับเครือข่ายในชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่วนของบุคลากรที่จะมาทำงานบริการวิชาการด้านการ พัฒนาทักษะอาชีพ โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชน จะต้องเรียนรู้สะสมประสบการณ์ซึ่งต้องใช้เวลาเช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- ชยาวัฒน์ เกียรติกมลมาลย์, สุรเกียรติ์ ชาติวัฒน์วิทย์. (2564). แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริการของสถาบันอุดมศึกษา เฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมบริการ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยดุสิตธานี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, ปีที่ 15*. จาก <http://www.doc.ac.th/wp-Content/>
- ฝ่ายพัฒนานักวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยพายัพ. (2558). *คู่มือการบริการวิชาการแก่สังคม (ออนไลน์)*. จาก <http://research.payap.ac.th>
- เพ็ญญา ดุลนภาดล, จิตรรา ดุษฎีเมธา, ผลาดร สุวรรณโพธิ์ และประชา อินัง. (2559). *การพัฒนาอาชีพและการดำรงชีพสำหรับการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการเชิงจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน* (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- ภัทรธมณชนธ์ เรื่องวิทยาวุฒิ. (2561). รูปแบบการบริหาร. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม, ปีที่15 (ฉบับที่ 3)*. จาก <http://www.rid.avu.ac.th>
- มณีรัตน์ สุวรรณวิจิ. (2556). *ทฤษฎีและแนวคิดทางการบริหาร*. จาก <http://www.gotoknow.org/posts/458803>
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2563). *ภารกิจการให้บริการวิชาการแก่สังคม*. ส่วนนโยบายและแผน ศูนย์บริการวิชาการ. จาก <http://www.uacinfo.kku.ac.th>
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. (2555). *คู่มืองานบริการวิชาการ*. จาก <http://www.old.rmutto.ac.th/fileupload/Wannasa>
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์. (2563). *แผนการให้บริการวิชาการแก่สังคม ประจำปี 2563*. งานวิชาการและวิจัย คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี. จาก <http://www.idt.rmutr.ac.th/wp-content/uploads/2019/10/>
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2551). *ระเบียบมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ว่าด้วยการให้บริการทางวิชาการ พ.ศ. 2551*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุธาสินี โพธิ์จันทร์. (2558). *PDCA หัวใจสำคัญของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง*. จาก <http://www.ftpi.or.th>
- สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2561). *คู่มือปฏิบัติงานส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรและฝึกอบรม ฝ่ายวิชาการและวิจัย 2561*. จาก <http://www.unisorv.cmu.ac.th>
- สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยเนชั่น. (2562). *คู่มือบริการวิชาการแก่สังคม*. ส่วนงานวิจัยและบริการวิชาการ สำนักวิชาการ. สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <http://www.it.nation.ac.th>

เสมอภาค ลืมจำเริญ. (2558). วิเคราะห์เกณฑ์มาตรฐานสากลเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์เชิงรุกของสถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (รายงานการวิจัย). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.